

# MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XLV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1932

1. SZÁM

FOLYÓIRATA

JANUÁR

SZERKESZTŐSÉG,  
hová a lap szellemi részét illető  
minden közlemény küldendő:  
BUDAPEST,  
I., Menkina János-u 8/B., II. 3.  
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:

MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági vagy előfizetési díj  
évenként 8 P. Az egyesülettel és  
lappal kapcsolatos minden befizetés,  
reklamáció PÓCZA JÓZSEF  
egyesületi pénztáros címére (Bpest,  
V., Báthory-u. 12., IV.) küldendő.  
Hirdetések meg egyezés szerint.

## A szellemi képességek fejlesztése.

— Első közlemény. —

I. *A szellemi képességek fejlesztésének problémája.* A szellemi képességek fejlesztése egyike a pedagógia legfontosabb feladatainak. Mégis újabb időben ennek a kérdésnek a tárgyalása kissé háttérbe szorult a pedagógiai irodalomban a nagy reformkérdések, s a pedagógiai problémák új beállítása mellett. Pedig éppen az újabb irányok hangsúlyozzák erősen a formális célokat, s ezzel kapcsolatban a szellemi képességek fejlesztésének szükségességét. Így a porosz kultuszminisztérium 1924. évi emlékirata szerint „az ember minden képességét, a testet, az akaratot, az érzelmeket, az irrationalist az egyéniség egy összhangjává akarja alakítani.”<sup>1</sup>

Boelitz porosz kultuszminiszter pedig azt írja, hogy a népiskola célja a gyermek minden testi és szellemi képességének ki-  
fejlesztése és iskolázása.<sup>2</sup>

A mi legújabb népiskolai tantervünk is a formális képzés jelentőségét hangsúlyozza a tartalommal szemben.<sup>3</sup>

Ennélfogva szükségesnek látszik a szellemi képességek fejlesztésével összefüggő problémákat megvizsgálni, s az eddigi megoldásokat revízió alá venni.

Megvizsgáljuk először is, milyen helyet foglal el a szellemi képességek fejlesztése, s lehetséges-e egyáltalán a szellemi képességeket fejleszteni? Megvizsgáljuk, miben áll a formális képzés? Meg kell állapítanunk a képességek fogalmát, mert ennek a fogalomnak a használata úgy a pszichológiában, mint a pedagógiában kissé ingadozó. Megállapítjuk a tehetség és képesség közti különbséget, a normális, a hipernormális, subnormális és abnormális tehetség fogalmát, az átlagos tehetséget és a speciális tehetséget, a tehetség korai megnyilvánulását, s általában a tehetség fejlődését.

<sup>1</sup> Neuordnung des preussischen höheren Schulwesens. Denkschrift des Ministerium für Wissenschaft, Kunst- und Volksbildung. Berlin, 1924. 21., 40. és 49. l.

<sup>2</sup> Boelitz: Preussisches Bildungswesen. Leipzig, 1925. 92. l.

<sup>3</sup> A magyar népoktatás. Kiadja a m. kir. vallás- és közokt. minisztérium. Budapest, 1928. 132. l.



Fölvetjük a kérdést, mely tehetségeknek a fejlesztése feladata a nevelőnek? Itt antinomikus alapelvekre bukkanunk, s négy alapelvet állapítunk meg.

Végül megállapítjuk a fejlesztés módjait és fokozatait. A gyakorlásra nézve pedig pontos szabályokat állítunk fel.

A Jost-féle szabály mellett ki kell emelnünk mint alapelvet az azonos sorrend és változtatott sorrend helyes alkalmazását, továbbá a három fokozatot: a mechanikus, értelmes és intuitív gyakorlást. Minthogy a mi szakirodalmunkban úgy *Thorndike* kutatásairól, valamint a *Jost*-féle elvekről alig történik említés, talán nem végzünk fölösleges munkát, ha ezeket ismertetjük és kiegészítjük a magunk eredményeivel.

A formális képzés új felfogása *Spranger* hatása alatt alakult ki, a képességek fejlesztésének technikájára nézve pedig főképp az újabb amerikai pszichológia (főképp *Thorndike*) eredményei voltak irányt jelölők. Azt hisszük, hogy a problémák új megvilágítása és a fentemlített új megállapításaink alapján kialakított elvek hozzájárulhatnak e téren a nézetek tisztázásához.

Kimutatjuk, hogy a képességek csak értékes tartalommal kapcsolatban fejleszthetők, s hangsúlyozzuk a forma és tartalom szoros egységét és elválaszthatatlanságát.

II. *A nevelés, mint a képességek fejlesztése és kiművelése.* A nevelés céljául a műveltséget tűzzük ki, melynek segítségével az ember a maga életfeladatait megoldhatja. Ez a műveltség, mint az egyén kiművelt volta, egyrészt abban áll, hogy az ember veleszületett képességei kifejlesztessenek, másrészt abban, hogy az ember, átvéve a múltból örökölt kultúrjavakat, bekapcsoltsassék a mai kultúrába.

Ez a két feladat együtt jár, mert nem lehet a kultúra tartalmát átvenni, ha nincsenek meg ehhez az átvételhez szükséges képességek, az értelem, érzelmek, akarat nincs meg hozzá, vagy nem oly fejlett, hogy azt átvehesse; — de viszont nem lehet képességeket cél és tartalom nélkül — mondhatni elvontan — fejleszteni.

Kétségtelen, hogy a gyermek megszületése alkalmával testi és szellemi képességei olyan fejletlenek, hogy azok nem biztosíthatják még életbenmaradását sem, sokkal fejletlenebbek, mint a legtöbb újszülött állatéi. Ennélfogva első feladata a nevelésnek, hogy ezeknek a képességeknek a kifejlődését biztosítsa.

Némelyek szerint ezek a képességek maguktól is kifejlődnek, s így nincs szükség azok fejlesztésére, ha pedig ezek a képességek kifejlődtek, akkor ezek segítségével mindenki megszerezheti azt a műveltségtartalmat, melyre neki szüksége van. E szerint voltaképp nincs is szükség nevelésre, sőt a nevelés káros beavatkozás a természet munkájába. A felnőtteknek nincs más feladatuk, mint hogy nőni engedik a gyermeket. A természetes fejlődés e gondolatának Rousseau óta, ki először hirdette a *negatív* nevelést, azaz a be nem avatkozás elvét, sok híve van, s a modern irányok hirdetőinél minduntalan föl-fölhangzik az az elv: nőni engedni, nem pedig nevelni. Talán legjellemzőbben jut kifejezésre ez az elv



*Gurlitt* neveléstanában, aki a következőket írja: „Alles, was wächst, wächst von sich selbst und es wächst besser von sich selbst, als wenn man es mit künstlichen Mitteln zustande bringen will.“ „Im Menschen wächst der Verstand ebenso, wie seine Haare und das Kind bekommt Gedanken und Worte ebenso, wie es Zähne bekommt.“ (Erziehungslehre, 46, 67—68. l.)

De kétségtelen, hogy az újszülött elpusztul gondozás nélkül, nem képes megélni — éppen képességeinek fejletlensége folytán — emberi gondozás, emberi beavatkozás nélkül. Ez az emberi gondozás már is nevelés, mert hiszen ez már is azért történik, hogy a kis gyermeket képessé tegye életfeladatainak elvégzésére. A gyermek három éves korára ezek a képességek már bámulatosan kifejlődtek, s magasan föléje emelik a kisdedet mindenféle állatnak. Hiszen a kisded már tud beszélni, gondolkodik, különbséget tesz jó és rossz, szép és csunya, igaz és nem igaz között, tehát oly magas intellektuális szférába emelkedett, amilyenre az állat sohasem jut el, s amilyenre nevelés nélkül, — vagy mondjuk tágabb értelemben a környezet s főképp a környező társadalom kultúrája nélkül — nem is juthat el.

Helyesen mondja tehát Th. *Litt*: „eine Erziehung, die in allem und jedem nichts weiter wollte als „wachsen lassen“, würde sich selbst aufheben, zum sinnlosen Wort entleeren.“<sup>4</sup> A nevelés nem természeti folyamat, hanem beavatkozás a fejlődés természetes folyamatába. „Aber dieser Begriff des „Eingeboreneines“ und der „natürlichen Entwicklung“ beruht ungeachtet seines ehrwürdigen Alters, ungeachtet der beträchtlichen Gefühlswerte, die in ihm inverteert sind, auf einen kardinalen Irrtum: er überträgt die Wertbedingungen des organischen Wachstums, also eines Naturprocesses, unbesehen auf das ganz anders strukturierte Geschehen der geistigen Welt; er erkennt das spannungreiche Verhältnis vom subjektivem und objektivem Geist, in welchen der echte Bildungsvorgang wurzelt.“<sup>5</sup>

A nevelés nem pusztán folyamat, hanem aktus, emberi cselekedet, állásfoglalás és törekvés valamely cél érdekében, még pedig értékes vagy általunk értékesnek tartott cél érdekében.

Ez a cél első sorban az ember képességeinek a fejlesztése.

Ha a nevelésről, mint a képességek fejlesztéséről és kiműveléséről van szó, akkor ezt formális képzésnek is szokták nevezni.

Ámde ez a kifejezés: *formális képzés* sok mindent jelent, s jelentése idők folyamán változott, hol tágabb, hol szűkebb értelmet kapott, s a legkülönbözőbb nézőpontokból vizsgálták.

Igy szükségessé válik annak a megállapítása, hogy mi is tulajdonképpen a formális képzés?

III. *A formális képzés.* Formális képzésnek nagy általánosságban a képességek fejlesztését és kiművelését nevezik.

Ez ellentétet jelent a tartalommal szemben, azaz annyit jelent,

<sup>4</sup> „Führen“ oder „Wachsenlassen?“ Leipzig, 1927. 36. l.

<sup>5</sup> U. o. 76—77. l.



hogy eltekintünk a tartalomtól, s figyelmünket csak a formákra irányítjuk. Jelentheti tehát azt, hogy valamely írásművet vagy akárcsak egy mondatot is, nem abból a szempontból vizsgálunk, hogy milyen gondolat van benne lefektetve, hanem csakis azt nézzük, hogyan, milyen módon van az kifejezve, vizsgáljuk a nyelvi, azaz a grammatikai és stilisztikai formákat.

Ekkor közel fekszik a gondolat, hogy a formák ilyen vizsgálata, s azok elsajátítása fejlesztí a formák iránti érzéket, egyúttal a gondolkodást általában, s vele a többi szellemi képességeket.

A XVIII. században a neohumanizmusnak a klasszikus nyelvek és irodalmak értékéről szóló vitái vetették föl ezt a kifejezést. A klasszikus tanulmányok védelmében ma is az a legfőbb érv, hogy ezek pedagógiai értéke abban áll, hogy fejlesztik a helyes gondolkodást, s az ízlést. Aug. Wolff használja először a „formelle Bildung” s a „Geistesgymnastik” kifejezéseket.<sup>6</sup> A pedagógia rendszerébe pedig először Niemeyer viszi bele a formális képzés elméletét, 1796-ban megjelent „Grundsätze der Erziehung und des Unterrichts” c. könyvében.

Amde a formális képzés elméletének elterjedésében legnagyobb része Pestalozzinak van, aki az „emberré nevelés” gondolatából kiindulva keresi a képességek (Anlagen) kiművelésének általános, minden tanításra érvényes alapelveit, azokat az „elemeket”, melyeken az ember egész lelki fejlődése alapszik. Ő ugyanakkor, mikor erkölcsi és szellemi erőkről beszél, hozzáérti a szellemi tartalmat is, de kiinduló pontul számára mégis mindig „a természetes pszichikai funkciók” maradnak, s a szám, alak, név kategóriái nála a formális képzés alapjai. Ezzel a formális képzés alapelvét Pestalozzi bevitte a népoktatásba.

A magasabbfokú oktatásba a formális képzés gondolata a neohumanizmus útján került bele, s főképp a klasszikus nyelveknek és a matematikának tulajdonítottak ilyen formális képzőerőt. Ezt az elméletet megerősítette Kant filozófiája, melyben az „a priori” szemléleti formák: az idő és tér, s az értelmi működés formái: a kategóriák, a tartalommal elvileg szembe vannak állítva. De a felsőoktatás gyakorlatába főképp Humboldt hatása alatt ment át a formális képzés gondolata, aki a hivatalos tantervekben, melyeket mint a kormány tanácsadója és mint miniszter készített, a „szellemi erők” fejlesztésének fontosságát hangsúlyozza a fölvilágosodás pedagógiája által kívánt ismeret-szerzéssel szemben.

A formális képzéssel ellentétben Herbart és követői a tartalmi képzést hangsúlyozzák. Így nálunk is Kármán. Ez Herbart lélektani álláspontjával függ össze, mert Herbart lélektana szerint a lélek realékból áll, s nem képességekből, a lelki működések a képzetek mozgalmán alapszanak. A Herbart-féle lélektan azonban már rég megdőlt, s így a formális képzés alapelve ismét helyet foglalt a pedagógiában.

A formális képzés gondolata új jelentőséget kap Spranger

<sup>6</sup> L. Dr. E. Lehmsick: Die Theorie der formalen Bildung. Göttingen. 1926. 8. l.



megértő pszichológiájában. A művelődés folyamata szerint „szellemi aktus”-okból áll, nem pedig pusztán funkciókból. A szellemi aktus az „én”-nek kapcsolódása szellemi értékeket jelentő művelődéstartalmakkal. Az ily szellemi aktusok funkciókból vannak összetéve. Itt nem pusztán tartalomnak a főlhalmozásáról, a megélvőhöz való kapcsolásáról van szó, hanem másféle fölvételről: *megértésről*, aminek föltétele az, hogy a megérteni való tartalom a maga egészében mint totalitás jelenik meg, s a megértő alany a megértés készségével adja át magát a tartalomnak. Ez nemcsak értelmi fölfogás, hanem *átélő megértés*. Így pl. *Litt* szerint a történelmi anyag tanulásánál nem arról van szó, hogy azt pusztán fölvesszük magunkba, hanem arról, hogy a történelmi világot megértéssel fölépítjük. „Aki tehát történelmi műveltséget akar, annak nem a szilárd anyagból kell kiindulnia, — mondja *Spranger*, — hanem a megértés elemi aktusaival kell kezdenie. Ezt az elvet még általánosabban így fejezzük ki: van a szelleminek fölfogására egy bizonyos formális képzés, s ez a megértés erőinek és kategóriáinak tervszerű kifejlesztésében áll.”<sup>7</sup>

Valamely tudományos ismeret-anyagnak tehát csak annyiban van formális képző-ereje, amennyiben a tudományos hajlamot, a tudományos érdeklődést, a tudományos érzéket fejleszt, s csak annyiban van tartalmi képző ereje, amennyiben tudományos igazságok megismerését nyújtja.

Ám mindezek gyökere mégis a szellemi funkciókban található, melyeknek összeszövődéséből — mint *Spranger* is mondja — a szelleminek ez a megértése és megragadása kialakult. Így tehát itt csak más nézőpontról van szó, azaz a szellemi képességek fejlesztését csak eszközül tekintjük a szellemi értékek megszerzésére, s a szelleminek megértésére, mint utat az egész ember kiművelésére.

IV. *A képességek fogalma.* Képességen nagy általánosságban működésbeli lehetőségeket értünk. Ezek a lehetőségek részben adva vannak, veleszületnek az emberrel, részben szerettek, azaz idők folyamán kifejlesztettek dresszura, tanulás vagy önálló alkotó tevékenység segítségével.

Ez a szó „képesség” általában nagy általánosságban használatos, s értelme nincs pontosan körülhatárolva, gyakran cserélik föl rokon kifejezésekkel, minők: ösztön, tendencia, hajlam, reflex, diszpozíció, tehetség, intelligencia, stb. melyek között árnyalatbeli különbségek vannak.

Az emberi csira-sejtbe bizonyos alapterv van lefektetve, s belőle ennek az alaptervnek megfelelően fejlődik ki az egyén. Az alapterv a fajnak megfelelő általános sajátságokat mutat, de ezen belül tipikus különbségeket. Ezek a tipikus különbségek hozzák létre a tipikusokat, s a tipikusokon belül ismét az egyént.

Az alapképesség, mellyel minden élő lény föl van ruházva: az életképesség. Ez az a képesség, mely lehetővé teszi, hogy az

<sup>7</sup> *Spranger*: Der gegenwärtige Stand der Geisteswissenschaften und die Schule. Leipzig. 1922. 35. 1.



egyén egyáltalán éljen, tehát nem cserélendő össze az életrevalósággal, vagy alkalmazkodással, ami mást jelent.

Az életképesség azonban nem *egy* tulajdonság, hanem már nagyon komplikált képesség, mert az élet maga komplikált folyamat. Hogy az élet mikor, mely pontban válik életté, azt a tudomány nem tudja megállapítani, csak konstatálja, hogy a szervezet él.

Az életnek jellemző tulajdonságai: 1. Az anyag- és energiaforgalom. 2. A mozgás. 3. Az ingerlékenység. 4. A növekedés. 5. A fejlődés azaz forma-csere. 6. A szaporodás. Sőt az életjelenségek közé tartozik a halál is, mert ahol nincs halál, pl. holt anyagnál, ott nincs élet sem.

Ezek az életjelenségek minden élőlénynél előfordulnak, a növénynél, állatnál, embernél egyaránt.

Az állatnál azonban már sok olyan képességet találunk, melyek őt a növénytől megkülönböztetik s föléje emelik. Így megvan az állatnál már az érzőképeség, ami több, mint a pusztán ingerlékenység. Megvan a tudat, s ezzel kapcsolatosan az asszociáció, tehát emlékezet, sőt logikus gondolatkapcsolatok.

Mindezek immár szellemi funkciók, mondhatná valaki, mi tehát az, ami az embert az állat fölé emeli? Mert ha csupán az a különbség, hogy az ember ezeket a funkciókat tökéletesebben végzi, ez nem lényegbeli különbség.

Ámde szerintünk nemcsak fokozatbeli különbség van az állat és ember e funkcióiban, hanem van egy különbség, mely lényeges, s melyet nem eléggé emelnek ki, ez pedig az, hogy *az ember képes az absztrakt gondolkodásra*. Az állat bármily értelmes, mindig csak a konkrét tárggyal kapcsolatban tud bizonyos asszociációkat képezni, míg az ember a konkrét tárgytól elvonatkoztatva fogalmakat, kategóriákat, s eszméket alkot, ezek önállóakká válnak az ő lelkében, ezek még rajta is túlemelkedhetnek, továbbadhatók, az utódokra is átszármaztathatók, s így a fejlődésnek és tökéletesedésnek oly lehetőségét nyitják meg, minő még legmagasabb fokon álló állatnál is ki van zárva, mert az állat a maga szerzett tudását nem képes önállóvá tenni, s továbbszármaztatni, azaz: általában képtelen absztrakt gondolkodásra.

Az embernél az absztrakt gondolkodás a nyelvvel együtt fejlődik ki. Ezért van az ember szellemi fejlődésében a nyelvnek legnagyobb szerepe, s ezen alapszik a nyelvi és irodalmi tanulmányok nagy értéke. A név-adás már is absztrakció, s az ember ezt az absztrakciót még folytatni tudja magasabb hatványra emelve. Ez teszi az embert képessé arra, hogy egy magasabb szellemi világ régióiba emelkedjék, kultúrát termeljen, melynek javait az utódokra is átszármaztathatja, s mely önállóan és az egyénektől függetlenül tovább él, s az egyéni lelkületet kiműveli és belekapcsolja a legmagasabb értékekbe.

Ez a képesség az, mely az embert oly magasra emeli az állat fölé, s ez a képesség már adva van az emberi sejtből, melyben megvan a kifejlődés alapterve, s ennek a kifejlődésnek a lehető-



sége. A lehetőség azonban nem jelenti azt, hogy ez a kifejlődés tényleg végbe is fog menni, mert lehetnek ennek a kifejlődésnek gátló és előmozdító tényezői.

A nevelés ezeket a gátló és előmozdító tényezőket használja föl a nevelés célja érdekében.

V. *Velünk született és szerzett képességek.* Vannak velünk született és szerzett képességek. Az ember bizonyos tulajdonságokkal születik, s ezek a tulajdonságok — bár nagy általánosságban minden embernél azonosak — mégis egyénileg eltéréseket mutatnak. Az állatnál a faj általános tulajdonságai az uralkodók, az egyéni eltérések jelentéktelenebbek, míg az embernél az egyéni eltéréseknek nagyobb a mértéke, ami az átöröklésnek korlátozottabb voltában rejlik. „Az átöröklés ugyanis — mint Gorka Sándor mondja — nem jelenti azt, hogy az elődök tulajdonságait utódokra átszarmaztatják. Az ember képességeket örököl át, s így az átöröklés azt jelenti, hogy az utód, ha ugyanolyan körülmények között él, azaz ugyanazon hatások alatt áll, amilyenek között az elődök éltek, ugyanolyan lesz, mint amilyenek az elődök voltak, de ha más körülmények között él, ugyanolyan lesz, mint amilyenek az elődök lettek volna hasonló körülmények között.”

Ennélfogva a potentialiter velünk született képességeknek csak egy része fog tényleg működésbe lépni. Hogy melyek, az az életkörülményektől függ.

Velünk születnek az emberi alaptulajdonságok, ezek részben testi (fizikai), részben szellemi (pszichikai) alaptulajdonságok, s velünk születnek bizonyos képességek, azaz bizonyos testi és szellemi működések lehetőségei. Az alaptulajdonságok életfolyamatok, azok az életfolyamatok, melyeket főntebb felsoroltunk, funkciók, működések.

A képességek pedig funkció-lehetőségek. Éppen ezért fejleszthetők vagy elhanyagolhatók, sőt kifejlődésükben gátolhatók. Ebben rejlik a nevelés lehetősége.

Ezenfelül vannak szerzett képességek, melyek a velünk született képességek segítségével, azok fejlesztésével, kombinációjával, módosításával, más irányba való áttereléssel, a célhoz alkalmazással fejleszthetők ki.

A nevelés kezdetén számba kell vennünk a gyermek veleszületett képességeit, de később mindig már a szerzett képességeket s tulajdonságokat is, így pl. az iskolába lépés idején már nemcsak a gyermek veleszületett, hanem szerzett tulajdonságaival és képességeivel is számolnunk kell, s az iskolai nevelést ezeknek ismeretére alapítva kell kezdeni. De bármikor is vesszük át a gyermek nevelését vagy tanítását, mindenkor arra az alapra építünk, melyet a gyermek magával hoz, s ez az alap: a veleszületett és szerzett tulajdonságok összessége.

Ezeket a nevelő tapasztalati alapon, a megfigyelés segítségével ismerheti meg. Ez a megfigyelés azonban nagyon gyakran nem kielégítő. Megbízhatósága attól függ, milyen a nevelő megfigyelő képessége. Ezt a képességet a gyakorlat segítségével fej-



lesztheti, de ha nincs meg benne, akkor hiányzik a nevelői rátermettség egyik legfontosabb eleme, s akkor ez tanulással sem fejlődik ki benne. Ezen alapszik az elmélet és gyakorlat oly gyakran emlegetett ellentéte.

Am ha van is a nevelőnek megfigyelő képessége, megfigyelése nagyon gyakran lehet helytelen, vagy ha a tényállást helyesen is figyelte meg, helytelen annak a magyarázata.

A képességek tudományos megfigyelésének vannak már kialakult módszerei. Ezeket a módszeres képességvizsgálatokat természetesen nem kell mindig minden gyermekkel elvégezni, ezek csak akkor válnak szükségessékké, ha a tapasztalati úton szerzett megfigyelések nem kielégítőek, s valamely különleges ok kívánja a növekedék beható tudományos megvizsgálását. Pl. hátramaradt, szokatlan és érthetetlen magatartást tanúsít; kíváncsi az ily vizsgálat pályaválasztás alkalmával, pálya-csere alkalmával, javító-nevelés alkalmával.

A szerzett képességek közül legfontosabb az életviszonyokhoz való alkalmazkodás képessége. Jelenti ez azt, hogy az ember minden körülmények között föltaalja magát, s ezekhez a körülményekhez alkalmazkodva végzi életműködéseit. Ez annyira fontos, hogy némelyek egyenesen ezt tűzik ki a nevelés céljául. Így pl. *James* a nevelésre vonatkozólag azt mondja: „a végső eredmény abban áll, hogy az emberben erőket és segédeszközöket szervezzon, melyek képessé teszik őt arra, hogy az őt körülvevő szociális és fizikai világhoz alkalmazkodjék.”<sup>s</sup>

VI. *A tehetség.* Az emberi szervezetnek az a feladata, hogy azokat a funkciókat, melyeket mint képességeket magával hoz a világra, elvégezze. Bizonyos ily alapvető funkciókat el kell végeznie, különben a szervezet elpusztul. Ezek az alapvető funkciók: az önfentartás, önkifejtés, s a környezetbe való beilleszkedés. Ezekből az tűnik ki, hogy nem csupán a képességek fokozása és fejlesztése a fontos, hanem azok alkalmazni tudása, beállítása a fölmerülő körülményekre.

Akiben ezek a képességek az önfentartásra, önkifejtésre, a környezetbe, illetőleg a társadalomba beilleszkedésre s az ezekhez szükséges működések elvégzésére megvannak, az *normális*. A normális rendszeren az előforduló esetek gyakoribb száma. Ez a gyakoribb előfordulás maga azonban még nem lehet a normálitás fogalmának a kritériuma.

Ha e képességek közül némelyik hiányzik, vagy oly csekély mértékben van meg, hogy e funkciók elvégzésére alkalmatlan, az illető nem normális, még pedig vagy *subnormális* vagy *abnormális*. Ha pedig fokozott mértékben van meg, akkor *supernormális*, *tehetséges*, azaz *nagytehetségű*, vagy még magasabb fokon *lángelme* (Genie).

A subnormálist kisebb értékűnek (Minderwärtig) is szokták nevezni, s akkor ez a szó a teljesítőképességnek kisebb fokát je-

<sup>s</sup> *James*: Lélektani előadások tanítók számára. Budapest, 1909. 17. l. — Hasonlóképp nyilatkozik *Czerny*, a híres berlini gyermekorvos.



lenti. Subnormális a pathologikus is (v. psychopatha), de ez már nemcsak fokozatilag, hanem minőségileg is eltér, — még pedig kedvezőtlenül, — a normálistól, tehát már abnormális. Ám egy-egy tulajdonság nem normális volta még nem jelenti az embernek, mint egyéniségnek, abnormitását. Az egyén normális, vagy nem normális volta függ az egyes tulajdonságok egymáshoz való viszonyától. Azonfelül azonban a szervezet pótolhatja, vagy kompenzálhatja is a fogyatékos tulajdonságot. Ezért nagy súlyt helyez *W. Stern* arra a megállapításra, hogy egyes tulajdonság abnormis voltából nem jogos az illetőnek, mint egyénnek, abnormis voltára következtetni.

„E tétel figyelembevétele különösen fontos a mai korban, mely az abnormisnak és pathologikusnak minden külön területen való felpiszkálásában oly nagy művészi készséget fejlesztett ki“, — mondja *Stern* — s végül hozzáteszi: „Igy keletkezett a pathographia mint kísérlet arra, hogy minden alkotást psychopathiás elemekből magyarázzanak; innen a pszichiatriai szakértők hajlandósága szakvéleményeknél „a psychopathiás szimptomák megjelétét“ a „psychopathiás állapot“-tal azonosítani; ebből magyarázható a pszichoanalitikusok tendenciája, hogy az ifjúkori nemi élet egyszeri jelenségét az egyéniséget teljesen átható rothadási anyaggá tegyék.“<sup>9</sup>

A szupernormális irányban, a képességeknek a normálison felül való emelkedésében meg szoktuk különböztetni a készséget, képességet, intelligenciát, tehetséget és lángelmét.

*Galton* szerint 1,000,000 ember között van 824,140 közepes szellemi tehetségű. A fennmaradó 161,860 ember közül ezek fele az átlag fölött, másik fele az átlag alatt van. Az átlag fölötti első felében van 250, akit mint rendkívüli tehetséget, mint genie-t lehet megjelölni, a másik felében ugyanannyi, aki egyáltalában nem nevelhető.<sup>10</sup>

A „készség“ (Fertigkeiten) szót rendesen csak a technikai képességek magasabb fokának a jelölésére használjuk.

A képesség a magyarban nem mindig jelent normálison felülit, míg a tehetség már többet jelent, mint a német „Begabung“, rendesen a „talentum“ megjelölésére szolgál. A „tehetség“ szó a közhasználatban nagy tehetség, azaz az átlagon felüli képesség megjelölésére szolgál.

A talentum ennél még többet jelent. Jelenti a képességek sokoldalúságát, terjedelmének, minőségének, tempójának fokozottabb voltát, azaz többet, mint amennyi az emberi szervezet céljának megvalósítására általában szükséges.

A tehetség (Begabung) aszerint, amint az értelmi, érzelmi, vagy akarati területre vonatkozik, lehet értelmi, kedélyi vagy akarati tehetség. A szellemi tehetség általában a szellemi felada-

<sup>9</sup> (Differentielle Psych. 164. l.)

<sup>10</sup> *L. Max von Gruber*: Fortpflanzung, Vererbung und Rassenhygiene. 1911. Lehmann. 74. l.



tokkal szemben való állásfoglalásra vonatkozik, ez az intelligencia — mondja Stern. (Diff. Psych. 160. l.) Ám *Ebbinghaus* szerint az intelligencia lényegében kombináló képesség, *Meumann* szerint többféle működés komplexuma az intelligencia, melyben legfőbb része a gondolkodásnak, illetve a vonatkozások fölismerésének van. „Az intelligencia fogalma — mondja — semmi egyéb, mint tulajdonságok és képességek bizonyos rendszere. Mind az ily fogalmak, — mint képesség, tehetség, a tehetség foka, a tehetség és intelligencia magasabb vagy alacsonyabb foka — gyakorlati vagy teleologikus (cél szerinti) szempontok hatása alatt keletkeznek, t. i. az által, hogy az egyén szellemi folyamatait és egész pszichofizikai alkatát vonatkozásba hozzuk oly teljesítményekkel, melyeket az élet vagy a tudomány gyakorlata tőle követel.” (Vorl. II. 714.)

Az intelligencia fogalmának az iskolai életre való alkalmazásánál *Meumann* még két korlátozást kíván. Az egyik az, hogy az új és produktív, amit a tanulóktól kívánunk, csak *viszonylag* lehet új, azaz az ő számukra, az ő szempontjából új, tehát az általa tanultak alapján való új beállítás vagy kombináció. Ha tehát ma az iskolában is produktív munkáról beszélünk, nem kívánhatjuk, hogy a tanuló feltaláló vagy felfedező legyen.

A másik pedig az, hogy ez a követelmény is csak bizonyos *meghatározott* korra áll, mert 14 éves korig a gondolkodás, az intelligenciának ez a főmozgatója, csak lassan fejlődik, s így az önálló produkció, melyhez bizonyos szellemi érettség, sok ismeret, sok tapasztalás kell, csak e koron túl várható.

E fejtegetésekből is világos, hogy az intelligencia fogalma voltaképp a szellemi működések bizonyos komplexumából áll, melynek alapja a gondolkodás, de a meghatározott célokra irányuló gondolkodás, s az e feladat megoldásához szükséges és a gondolkodással kapcsolatban álló szellemi funkciók összege. Ilyenek: a figyelem, megfigyelő képesség, kombináló képesség, a konstelláció gyors felismerése és a megoldások könnyű megtalálása.

Mikor *tehetségről* beszélünk, ez a szó általában a szellemi képességek fokozottabb voltát jelenti, míg ha *intelligenciáról* van szó, ez csak egy szűkebb területre szorítkozik.

A tehetség legmagasabb foka a lángelme (Genie). Ennek lényege nem abban áll, hogy az összes képességek fokozottabbak, hogy korábban és gyorsabban fejlődnek, hogy egyik vagy másik tehetség, pl. fantázia, értelem, akarat a szokottnál fejlettebb, hanem az alkotó erőben, abban, hogy *merőben újat alkot*, új utat nyit, eredeti, szóval a legmagasabbrendű tehetség.

A tehetségek e típusait a tehetség különböző fokai szerint így kialakítva, a tehetségek nem egyik vagy másik téren való speciális nyilvánulására gondolunk, hanem általában a tehetségre, melynek magasabb vagy alacsonyabb foka minden működésben megnyilvánul.

De van-e ilyen általános tehetség? Már *Meumann* is fölveti



ezt a kérdést, s határozott igen-el dönti el.<sup>11</sup> Valóban van ilyen általános tehetség, helyesebben mondva általános tehetséggel való felruházottság, vagy általános intelligencia. Ez azonban nem valami titokzatos tulajdonság vagy erő, mely a lelki élet többi részéhez hozzacsatlakozik, lényege abban áll, hogy az önálló és produktív gondolkodással (vagy önálló produktív képzelettel) áthatja az egész intellektuális szellemi életet.<sup>12</sup>

Nem mulaszthatom el, hogy rá ne mutassak itt Meumannnak arra a helyes fölfogására, mely szerint a gondolkodó tehetség oly centrális szellemi képesség, mely az egész szellemi élet közép-pontjában áll, s az egész szellemi életet befolyásolja, egyes funkcióit fokozza, tartalmát gazdagítja, s mint egységes össz-alakulat az egész lelki életet alakítja.

Hogy éppen a gondolkodást tekintjük-e ilyen középponti lelki erőnek, vagy talán az akaratot, az — mint *W. Stern* helyesen megjegyzi — függ a filozófiai felfogástól.<sup>13</sup>

A magam részéről azt tartom, hogy magasabbrendű lelki élet csak a gondolkodó embernél lehetséges. Hiszen érzés és akarat az állatnál is van, sőt néha igen magas fokon. Gondoljunk pl. a kutya mély érzelmi életére, mellyel oly meghatóan tud az emberhez kapcsolódni. A gondolkodás és főképp az absztrakt gondolkodás az, ami az embert magasán föléje emeli az állatvilágnak, ami megteremti azt a magasabbrendű szellemi életet, melynek eredménye a kultúra, ami lehetővé teszi a természet feletti uralmat, s lehetővé teszi a vak ösztönök, s az érzelmek háborgása és az indulatok fölötti uralmat, az önuralmat és ezzel az ösztön és érzelem megnevesítését, s az egész emberiség magasabbra emelkedését.

Akik az akarat vagy érzelem primatusát hirdetik, abból a tényből indulnak ki, hogy az *ösztön és érzelem gyakran erősebb minden értelmi megfontolásnál*. De ha így van, ez nem tökéletesség, nem magasabbrendűség, hanem gyarlóság és fogyatkozás, melynek leküzdésére törekszünk. Az akaratú jelenségek a *fejlődés sorrendjében az elsők*, s így ha a fejlődés sorrendjét akarjuk jelölni, az akaratot első helyre tesszük, mert legelőször az ösztön van meg. De meg kell itt jegyeznünk, hogy az ösztön ugyan akaratú jelenség, de még nem igazi akarat.

Igy akaratról állatoknál, növényeknél, vagy éppen az egész természetre vonatkoztatva, (mint pl. Schopenhauer) csak átvitt értelemben beszélhetünk. Az ösztön s a tendencia még nem akarat. Igazi akarat nincs értelem nélkül, csak az értelemmel való kap-

<sup>11</sup> Meumann: Vorl. II. 707.

<sup>12</sup> Meumannal szemben Ziehen azt állítja, hogy: „Es ist daher auch nicht zulässig von einer Gesamtbegabung zu sprechen...” (Über das Wesen der Beanlagung, Langensalza. 1929. 11. l.) De Ziehen voltaképpen nem tehetségről, csak képességekről beszél. Összképességről persze nem lehet szó, de itt nem is tehetségek összegéről beszélünk, hanem általános színvonalról, s ez Ziehen szerint is lehetséges. (L. u. o. 7 sorral lejjebb.)

<sup>13</sup> Stern: Diff. Psych. 121. l.



csolatban.<sup>14</sup> A fejlődés sorrendjében e szerint az *akarat az első* ugyan, de ez nem jelenti azt, hogy a legmagasabb rendű. Az értelem a fejlődés időrendjében az *utolsó, de a legmagasabb* rendű. Ideális életfelfogás nincs ideák nélkül. Ideális életfelfogás pedig nemcsak ideák szem előtt tartását jelenti, hanem az ideák uralmát is.<sup>14a</sup>

VII. *Speciális tehetségek.* Az általános tehetség mellett vannak speciális tehetségek, melyek a technika, a tudományok vagy művészetek egy-egy ágában jelentkezők. Ilyen tehetségek: a gimnasztikai, a nyelvtelhetség, a rajztehetség, a zenei tehetség, a matematikai tehetség, a tánctehetség, a szavalótehetség, a színészi tehetség, a költői tehetség, a tudományos tehetség.

Az ily tehetségek voltaképp egy-egy normális képesség fokozottabb mértékben való megnyilvánulásai.

Ámde nem egyforma természetűek. Vannak tehetségek, melyek csak egy-egy képesség fokozásai, de vannak olyanok, melyek nagyon is komplikált szellemi működéseknek fokozott voltán alapszanak. Vannak olyan speciális tehetségek, melyek az általános tehetségeknek relatív alacsony foka mellett is magasra fejlődhetnek (bár nem okvetlenül fejlődnek így), pl. a számoló tehetség, sakktehetség, tánctehetség, de vannak olyanok is, minők pl. a tudományos, vagy művészi tehetség, melyeknek *magasabb fejlettsége együtt jár az általános tehetség magasabb fokával*, vagyis azzal, hogy az ily tehetség a többi funkcióban is magasabbra fejlődik az átlagnál. Csak néhány példát idézek e két ténybeli különbségre: Így pl. a külföldön *Inaudi*, híres számoló-művész egyéb képességei nem voltak magasak. Nálunk annak idején *Frankl Mór*, ki később az egész világot bejárta produkcióival, már mint 10 éves gyermek bámulatos számoló-művész volt, de egyéb téren nem mutatott kiváló kvalitásokat, s élete végéig nem vitte sokra. *Cleveland* amerikai psychologus egy 54 éves *gyenge-elméjéről* számol be (*American Journal of Psych.* 18. köt. 1907), ki nagyon jó sakk-

<sup>14</sup> L. Kornis Gyula: A lelki élet, III. kötet, Budapest, 1929. 344.—345. l. Kornis Gyula rámutat itt az „akarat” szó különféle jelentéseire. A 354. s köv. lapokon pedig leírja és elemzi az akaratot, melynek három szakaszát különbözteti meg: motivatio, akaratati aktus, akaratati cselekvés.

<sup>14a</sup> A felvilágosodás százada trónra emelte az észet. De a következő század detronizálta, s proklamálta az akarat uralmát, értve akaraton az ösztönt, s vele kapcsolatos ösztönszerű cselekvést és gondolkodást, az intuiciót. Ime egyik végletből a másikba! A magam részéről az ösztönök uralmát, valamint a tömegek uralmát és erőbővellettel való döntéseket mindig brutálizálásnak érzem, még akkor is, ha azok, akik gyakorolják, mind magasabb műveltségű emberek. Erővel való elnyomásnak csak közveszélyes, vagy az egyén jogos érdekeit veszélyeztető esetben van helye.

De a nevelés is csak a gondolkodáson keresztül lehetséges — mint azt látni fogjuk —, ha nevelésen nem dresszurát, elnyomást, hanem a magasabbrendű szellemi életbe való bekapcsolást értjük. Azt akarjuk, hogy az akaratot eszmék irányítsák, még pedig a legmagasabb rendű eszmék, örök értékek és örök igazságok.



játékos volt, de egyébként roppant alacsony értelmi színvonalon állott, úgy, hogy még az efféle számtani kérdésekre sem tudott felelni, minő pl.: ha van két almája, s ehhez még kettőt adok, mennyi lesz az?<sup>15</sup>

Am azért a legtöbb tehetség magasabb fejlődése hatással van a többi tehetségre is.

Ezt a tényt megerősíti Meumann is, és Révész Géza is, ki Nyiregyházy Ervin zenei csodagyermeket vizsgálta, s úgy találta, hogy a zenében magasan kiválik mások fölött, de egyébként is értelmi képességei tekintetében jóval fölötte áll az átlagnak.<sup>16</sup>

VIII. *Tehetség-problémák.* A tehetségekkel szemben fölmerülnek a következő kérdések: Mikor nyilvánulnak meg az egyes tehetségek, s hogyan ismerhetjük fel őket? Hogyan kell eljárni a tehetséges gyermekkel szemben, hogy tehetsége helyesen fejlődjék?

Némely tehetség a gyermekeknél már korán megnyilvánul, s minden különösebb vizsgálódás nélkül is fölismerhető. Különösen áll ez a számolóképességről s a zenéről. De elég korán nyilatkozik meg a rajztehetség, sőt a sakkozói tehetség is. A dolog természeténél fogva később nyilatkozik meg az írói tehetség s legkésőbb a tudományos tehetség. Ezt a két utóbbit gyakran félreismerik. A gyermek, kinek jó emlékezete, s bizonyos nyelvkészsége van, könnyen ejtheti tévedésbe szülőit, nevelőit, tanárait tehetségre nézve. Az igazi tehetség — mint azt láttuk — az, aki újat produkál. Ha a gyermek csak elfogad, megtanul és reagál, még nem tehetség. A költői és irodalmi kísérletek, melyeket gyermekek produkálnak, igen érdekesek, de nagyrészt utánzatok. Csak az az igazi tehetség, akiben eredetiség van. Sok gyermeket ismertem, aki verseket tudott írni, s mondhatnám egyikből sem lett igazi költő.<sup>17</sup> De még az igazi nagy költők gyermek- és ifjúkori alkotásai is kisebb értékűek. Nem áll az a tétel, amit Ostwald „Grosse Männer“ c. könyvében fölállított, hogy a tehetség már egészen ifjú korban megnyilvánul, s a nagy ember igazi nagy művét már ifjú korában megalkotja. Ezt az adatok nagy tömegével cáfolja Révész Géza „A tehetség korai fölismerése“ c. dolgozatában.

Az emberek hajlandók általánosítani, pedig a speciális tehetségek különböző természetűek. *A tehetség korai megnyilvánulása általában kivétel*, s csak a *mathematikai és zenei* tehetség az, melyeknél gyakori, sőt *mondhatni szabály*.<sup>18</sup> A nagy mathemati-

<sup>15</sup> L. Meumann: Vorl. II. 510.

<sup>16</sup> Révész Géza: A tehetség korai felismerése. Budapest, 1913. és Ervin Nyiregyházy, Psychologische Analyse eines hervorragend musikalischen Kindes. Leipzig, 1916.

<sup>17</sup> Ilyen ifjúkori kísérletek megjelentek: F. Giese: Das freie literarische Schaffen bei Kindern und Jugendlichen. 1914. Nálunk Bognár Cecil közölt ilyeneket „A gyermek“ c. folyóiratban.

<sup>18</sup> Haydnél már 8 éves korban mutatkozik a reprodukív képesség, s 11 éves korában írja első operáját. Meyerbeer mint 9 éves gyermek lép fel először, s 10—11 éves korában komponál. Mendelssohn 11 éves korában kezd komponálni. Liszt eleinte csak mint zongoraművész re-



kusok szinte kivétel nélkül már ifjú korukban, 20 éves koruk előtt, produktív alkotásokra mutathatnak rá. A zenében közismert Mozart példája, kinek tehetsége már 8-9 éves korában mutatkozik, s első operáját 11 éves korában komponálta. A zenei tehetség föllépése mondhatni kivétel nélkül az ifjúkorra esik, de legtöbbször már gyermekkorban mutatkozik. Azonban a zenei tehetség a gyermekkorban rendesen csak reprodukív, s még a kompozíciókban sem produktív. Teljes kifejlése rendszerint a 20-30 éves korba esik. A képzőművészetek terén a tehetség még később mutatkozik. A technikai képességek ugyan néha korábban is kifejlődnek,<sup>19</sup> de az igazi produktív erő már csak 17-20 éves korban jelentkezik, sőt vannak esetek, mikor az eredeti tehetség csak nagyon későn, Tintorettonál 30 év után, Tiziannál 40 éves korban mutatkozott.

Még később bontakozik ki a tehetség az irodalom terén. Olyan korai fejlődést, mint a zenében, itt nem találunk. S ha vannak is a nagy íróknak és költőknek korai alkotásaik, ezekben még nincs meg a lángelme eredetisége. A példák nagy sokasága mutatja, hogy a költői tehetség 20 év és 30 év között bontakozik ki igazán, bár a késői fejlődésre is vannak példák.

A tudományos tehetség még később fejlődik ki. Ez egészen természetes, mert hiszen a tudományos munkához bizonyos előismeretek kellenek, melyek megszerzése nem történhetik nagyon korán.

A matematikai tehetség korai kifejlődésének okát abban kell keresnünk, hogy a matematika, mint tudomány, független az élettapasztalattól, s autonom természetű. Hasonló az eset a sakkjátékban és zenében is. Ez nem jelenti azt, hogy ez a három tehetség valamiféle benső összefüggésben áll. Kétségtelenül más-más szférához tartoznak, de mindegyikük autonom, azaz *nem függ* más művészetektől, s tudomány eredményeitől vagy élettapasztalatoktól, lényegükben tehát *formálisak, minden tartalomtól függetlenek*.<sup>20</sup>

A tehetség igazi fejlődésének ideje a serdülés utáni időre, az ifjúkorra esik. A serdülés oly nagy változást okoz az ember egész szervezetében, hogy az nem marad hatás nélkül az ifjú szellemi életére. Igen gyakori, hogy ilyenkor megváltozik az ifjú egész szellemi élete. Ez a változás történhetik kedvező és kedvezőtlen irányban egyaránt. A tehetségek kifejlődése rendszerint csak a nagy krízis után történik meg. Dr. H. Lemke, német orvos kimutatja, hogy *csak a pubertas elmúltá után lehet a tehetségeket*

produktív irányban fejlődik, komponálni azonban csak 15-16 éves korában kezd.

<sup>19</sup> Pl. Dürer önarcképe 13 éves korából való. De ebben még nincs önálló alkotó erő, csak technikai tudás és művészi hajlam. Hasonlót látunk Benczúr gyermekkori rajzaiban, melyek a Szépművészeti Múzeumban megvannak. Meglepő technikai fejlettség, de önállóság nélkül. A rajzok nagyrészt egykorú képek és rajzok másolatai.

<sup>20</sup> Révész: Id. h. 36—37. l.



*megállapítani*, s ennek alapján kiválasztani, azaz: a pályára való alkalmasságot konstatálni.<sup>21</sup>

Amint fentebb láttuk, csak a matematikai, zenei és sakk-játzó tehetség mutatkozik a serdülés előtt. Ámde az igazi produktív tehetséget még itt sem könnyű megállapítani, s még nehezebb egyéb területeken. Szülők és rokonok gyakran elfogultak a gyermekkel szemben, s hajlandók képességeit túlbecsülni, viszont idegenek, néha szakemberek, s néha tanárok is, az igazi alkotó erőt sem veszik észre, ha nem nyilvánul nagyon határozottan.

Különösen áll ez a komplikált tehetségekre nézve. Az iskola munkája másféle képességeket kíván, mint a produktív alkotás. Az iskolában nagyrészt reprodukcióról van szó, ami az igazi tehetségre nézve ellenszenves. Így nem csoda, ha az igazi tehetséget néha az iskolában nem ismerik föl, sőt a reprodukzív munkával szemben mutatkozó ellenszenvét félreismerik s félremagyarázzák, ami konfliktusokra vezet. De az iskola nem a kivételekre, hanem az átlag-tehetségekre van szabva. A kivételes tehetségek számára indítványozzák a külön iskolákat,<sup>22</sup> de a megvalósítás bizonyos nehézségekkel jár. Mindenekelőtt külön meg kellene állapítani a kivételes tehetséget. Ezekre a pszichológusok már dolgoztak ki külön módszereket. De azután az ily iskola nem lehet mindenütt, hiszen nincs olyan sok rendkívüli tehetség, hogy minden helyen külön iskola állíttassék fel rendkívüli tehetségek számára.

Szerintem a rendkívüli tehetségnek, legyen ez általános vagy speciális tehetség, szintén el kell végeznie azokat a tanulmányokat, amiket a normális tehetségűek végeznek. Minthogy azonban az ő tehetségük fokozottabb, ők gyorsabban haladhatnak, s azt, amit a normális tehetségűek pl. 4 év alatt végeznek, elvégezhetik 3, 2, vagy 1 év alatt, aszerint, milyen haladásuk és fejlődésük tempója. Így tehát az ily kivételeknél meg kell engedni, hogy több osztály anyagát egy év alatt végezzék el. Az ilyesmi pl. a zeneakadémiában szokásos. A kivételes tehetség is elvégzi a zeneakadémiai osztályokat, de gyorsabban, kevesebb esztendő alatt végzi el, mint más. Ugyanezt ki lehetne terjeszteni más tárgyakra, sőt nemcsak a szakiskolára, hanem a közműveltséget adó iskolákra is.

Kétségtelen, hogy a tehetségeket föl kell karolnunk, s kifejlődésüket elő kell mozdítanunk. Ezt ma már a társadalom is kezdi belátni. Itt két feladata van a nevelésnek. Egyik a tehetség védelme és fejlesztése, a másik azonban az, hogy a kivételes tehetség mellett a jellembeli tulajdonságok fejlesztését se hanyagoljuk el, s különösen az akaraterőt, önfegyelmet, s önuralmat is kifejllesszük, hogy a kiváló tehetség általános emberi feladatainak is

<sup>21</sup> Dr. H. Lemke: Die Theorie der Begabungswahl és Mein System der Begabungsauswahl. Jena. (Pädag. Magazin. 696 és 767.)

<sup>22</sup> J. Petzold: Sonderschulen für hervorragend Befähigte. Berlin u. Leipzig. Teubner. 1905. Ezzel szemben a demokratikus felfogású pedagógusok állást foglalnak, mert az ő törekvésük a nivellálás. Így P. Petersen: Gemeinschaft und freies Menschentum. Eine Kritik der Begabungsschulen. Gotha. Perthes. 1910.



eleget tehessen, s értékes emberi tulajdonságai is magasra emelkedhessenek.

IRODALOM: R. Baerwald: Theorie der Begabung. Leipzig, 1896.

K. A. Gerhardt: Das Wesen des Genies. 2. Aufl. Leipzig, 1907.

Türk: Der geniale Mensch. 7. Aufl. Berlin, 1910.

O. Boodstein: Frühreife Kinder. Jena, 1900.

A. Reibmayer: Die Entwicklungsgeschichte des Talentés und Genies. München, 1908.

C. Lombroso: Der geniale Mensch. Hamburg, 1890.

C. Lombroso: Studien üb. Genie und Entartung. Leipzig, Reclam, 1910.

C. Löwenfeld: Über die Dummheit. München u. Wiesbaden, 1921.

Révész Géza: A tehetség korai fölismerése. Budapest, 1915.

Klebsberg: A tehetségvédelem és a pályaválasztás kultur- és gazdaságpolitikai jelentősége.

Gróf Klebsberg Kunó beszédei, cikkei és törvényjavaslatai. Budapest, Athenaeum, 1927.

A. Göring: Rechnertalente unter den Kindern. Jena. Päd. Magazin, 54.

Billroth: Wer ist musikalisch? Berlin, 1894.

Binet: Psychologie des grands calculateurs et joueurs d'échecs. Paris, 1894.

Weszely Ödön.

### Mit tanítson a rajztanár a népiskolai rajztanítás módszeréből?

A Tanterv és Utasítás nem adnak mindig minden kétséget kizáró felvilágosítást fenti kérdésünkben. Így szükségszerűen különbségek állnak elő a tanítóképzők ez irányú munkájában.

Mint minden tantárgy a tanítóképző-intézetben, úgy a rajz is a tanítói hivatásra való kiképzést szolgálja első sorban. Nincs tanítási óra a képzőben, ahol ne fordulna elő utalás, vonatkoztatás a népiskola módszerére. Ezeket a nap-nap mellett előforduló kisebb-nagyobb megbeszéléseket, mintákat — bár elengedhetetlenül szükségesek és az utasítás határozottan követeli is — ez alkalommal figyelmen kívül hagyjuk. Minket most a szaktanárnak tanmenetszerű, egész tanítási órát kitöltő, népiskolai rajztanítási módszeres tételeket megoldó tanításai érdekelnek. A Tantervet és Utasítást is ebből a szempontból vizsgáljuk.

A Tantervben, a IV. osztályban: „A népiskolai rajztanítás módszere. A népiskolai tanterv és utasítás ismertetése”; az V. osztályban: „A népiskolai rajztanítás története, célja, anyaga és módszere. Vezérkönyvek és tanítási eszközök ismertetése. A népiskola anyagának tanmenetszerű összefoglaló feldolgozása” — található. Ezzel biztosítja a Tanterv a népiskolai módszer ismertetését.

A tantervi jegyzetben ezt olvashatjuk: „A népiskolai rajzanyagnak tantervszerű feldolgozásában az összes évfolyamok részt vesznek; az utolsó évre csupán a szükséges kiegészítés és az áttekintő összefoglalás marad”... „a rendszeres metodikai feldolgozás az V. osztály feladata.” Ennyit a Tanterv és jegyzete.



Az utasítás 2. alatt megközelítő időbeosztást ad. A népiskolai rajzanyag feldolgozására ez a beosztás az alsó három osztályban 6—6, a IV. osztályban 10 és az V. osztályban 18 órát, összesen 46 órát ad. A népiskolai rajzanyag gyűjtése az alsó osztályokban pedagógiai okokból kifogásolható, nem szerencsés intézkedés. A ráfordított idő és a várható eredmény nincsenek arányban. A népiskolai rajztanítás módszerének ismertetésére, vezérkönyvek és tanítási eszközök megbeszélésére nem ad időt. Megfeledezett róla, vagy a rajz tanítása közben véli elintézhetőnek? Ez nem fedi a tantervet!

Az utasítás 8. fejezete „A népiskolai rajztanítás anyagának módszeres feldolgozása. A rajztanítás története, célja, anyaga és módszere” címet viseli s ezt olvassuk benne: „A tanterv szerint a népiskolai rajzanyagnak összeállításában az összes évfolyamok részt vesznek; a behatóbb didaktikai feldolgozás a IV. és V. osztályok feladata.” Itt bátorodom megjegyezni, hogy a tantervben csak az V. osztályban van erről szó. A tantervi jegyzet szerint „a behatóbb didaktikai feldolgozás” csak az V. osztály feladata, nem pedig a IV. osztályé is! Az utasítás itt sem fedi a tantervet, illetőleg jegyzetét. „Ennek a munkának — mondja tovább az utasítás — legfontosabb része a népiskola illusztrált rajzi tanmenetének elkészítése.”

„A IV. és V. évfolyamok feladata a teljes áttekintést megadni a jelöltnék; összefoglalóan feldolgozni a népiskolai rajztanítás anyagát. Ebből a célból a tanár magyarázatokkal kísérve ismerteti a tanterv rajzi részét, gondoskodik a népiskolai anyagból vett tipikus egységek feldolgozásáról és kiegészíteti a jelöltekkel illusztrált tanmeneteiket oly példákkal, melyek a tanítóképzői anyagban nem szerepeltek...”

Összehasonlítva tantervünk különböző tantárgyainak utasításait, megállapíthatjuk, hogy a rajz utasítása hagyja legjobban figyelmen kívül a népiskolai rajztanítás módszerének tanítását. Így azután nem is igen vádolható a rajztanár, ha esetleg nem foglalkozott elég behatóan azzal a kérdéssel, melyet az Utasítás is majdnem teljesen elhanyagolt.

A rajz utasítása csak a népiskolai rajztanmenettel foglalkozik behatóan, erre állandóan visszatér. Erre 46 órát szán, a módszer tanítására egyet sem.

A népiskolai módszer tanításával az Utasítás csak a 8. fejezet utolsó előtti bekezdésében foglalkozik pár sorban, de itt sem szabatosan. Ezt írja: „A IV. és V. évfolyamok feladata a teljes áttekintést megadni a jelölteknek, összefoglalóan feldolgozni a népiskolai rajztanítás anyagát.”... Mit értsünk „teljes áttekintés” alatt? De olvassuk tovább! „... Ebből a célból a tanár magyarázatokkal kísérve ismerteti a tanterv rajzi részét, gondoskodik a népiskolai anyagból vett tipikus egységek feldolgozásáról.” Egyedül itt kapunk valamit, ami a népiskola rajztanításának ismertetésére, tanítására vonatkozik. A teljes áttekintés megadása, a ta-



nári magyarázatokkal kísért tantervismertetés és a tipikus egy-  
ségek feldolgozása kifejezések vonatkoznak csak a népiskolai rajz-  
tanítás módszertanának az illusztrált rajz tanmeneten kívüli ré-  
szeire.

Nem tudom, nem követtem-e el főbenjáró bűnt, rámutatva,  
hogy az utasítás nem fedi a tantervet. De ebből az eltérésből mun-  
kánkra, a tanítóképzésre, károk keletkezhetnek.

Egyesületünk törekvése, hogy minden népiskolai tantárgy  
módszerének anyagát és tanításának idejét meg akarja állapítani,  
mint látható, a rajz szempontjából is indokolt.

Nézzük, mi az az anyag, amit a rajztanárnak tanítania kell  
a népiskolai rajztanítás módszeréből.

1. A rajzolás, illetőleg rajztanítás története. A rajzolás leg-  
régibb emlékei. Az ókori népek rajzolása. A tulajdonképeni rajz-  
tanítás fejlődése Comeniustól Liberty Taddig. A rajzoktatás ha-  
zánkban a Ratio Educationis-tól napjainkig.

2. A népiskolai tanterv rajzanyagának részletes ismertetése.  
A tantervi anyagot és annak osztályonként való elosztását minden  
tanítónak biztonsággal ismernie kell, mert csak így lehet áttekin-  
tése, csak így tudja tanmenetét elkészíteni és más tárggyal kap-  
csolni.

3. Az utasítás alapos ismerete nélkül bajos a rajztanítás szel-  
lemét megérteni. Az utasítás ismerteti meg a tanítói eljárást, a  
benne való elmélyedés tökéletesíti a módszert. Az utasítás lelkiis-  
meretes ismertetése, magyarázata alapkövetelmény. Az utasítás  
a rajztanítás majdnem minden kérdésére ad feleletet. Amíg az új  
utasítás meg nem jelenik, jól használható az 1905. tanterv utasí-  
tása.

4. Vezérkönyvek és egyéb segédkönyvek ismertetése nélkül  
nem végeztünk teljes munkát. Mutassuk be e könyveket, ismertes-  
sük beosztásukat, hasonlítsuk össze őket. Legyen az iskolának kis  
szakkönyvtára, melyet növendékeink állandóan használnak.  
(*Tirpák Sándor* vezérkönyve *Bermaldszky-Tscheik* vezérkönyv.  
*Tesléry*: Táblai rajzok. *Kaposi-Gergely*: Illusztrált tanítási vázla-  
tok a természetrajz tanításához.)

5. Népiskolai illusztrált tanmenetet készíttessünk. Utasítá-  
sunk erősen hangsúlyozza a tanmenet fontosságát és bőséges uta-  
sítással szolgál készítésének módjára.

6. Lecketipusokkal, tanítási vázlatokkal, illetőleg ezek meg-  
beszélésével ellenőrizhetjük és fejleszthetjük növendékeink peda-  
gógiai érzékét.

A IV. osztályban, lehetőleg a tanév elején, hogy a jelölt a  
gyakorlóiskolában való hospitálásainál hasznát lássa, tárgyalandó  
a felsorolt 1., 2. és 3. pont. A történetre és tantervi anyagismerte-  
tésre 1 óra, az utasítás magyarázatára 4 óra fordítandó. Marad  
az V. osztályra a 4. és 6. pont, vagyis a vezérkönyvek ismerte-  
tése és tanítási tervezetek megbeszélése. Erre 3 óra elégséges. Ez  
a rész a tanév elején végzendő, hisz megkezdődnek a tanítási gya-



korlatok. Az 5. pont keresztülvitele sok időt követel. Ajánlatos még karácsony előtt megkezdeni az illusztrált tanmenet elkészítését!

A tanítóképző-intézeti rajztanítás anyaga két részre osztható. Az első rész magában foglalja azt az általános rajztanítást, amit a középiskolák, mondjuk, a reáliskola nyújt. A második rész iskolánk szakjellegéből állott elő. Az I. rész — nevezzük *általános rajznak*, az imitativ, a díszítő- és vetületi rajzot tanítja; a II. rész, — ezt *szakrajznak* nevezhetnénk, az emlékezés, elképzelés után való rajzolást, a táblai magyarázó rajzot, a tanmenet elkészítését, a népiskolai rajztanítás módszerének, történetének, anyagának, a vezérkönyveknek, stb.-nek ismertetését tartalmazza.

Az utasítás időbeosztása az emlékezet, elképzelés, adatok utáni rajzolásra osztályonként 4 órát, összesen 20 órát vesz fel. A népiskolai rajzanyag gyűjtésre és elrendezésre, vagyis a tanmenet elkészítésére 46 órát. Összesen 66 órát.

Az V. osztályban legfeljebb 66 a rajzórák száma. Önként kínálkozik a gondolat, nem lenne-e észszerű a tanterv oly értelmű módosítása, hogy az V. osztályban csak szakrajz szerepeljen.

Ennek előnye: 1. a rajz népiskolai módszerének tanítása az V. osztályban, amikor a tanítójelölt az itt tanultakat rögtön értékesítheti gyakorlati tanításaiban, jobban érdekli a jelöltet, mint a IV. osztályban. (A pedagógia tanára a IV. osztályban már nyújt annyi ismeretet a módszerből, hogy a jelölt tudatosan hospitálhat.) 2. A népiskolai rajztanítás módszere nem tüntethető el, intenzív tanítása így biztos. 3. Az emlékezeti és képzeleti rajz, mely már az 1905. népiskolai tantervben is szerepel, végre jogaihoz jutna. Az egyoldalúan képzett, csak az imitativ rajzra beállított rajztanárság mostoha gyermekként kezeli most e kérdést. 4. A tanterv és utasítás között levő ellentmondások kiküszöbölhetők. Semmi hátrányát sem látom e megoldásnak. Az általános rajzot nem rövidítené meg egy órával sem, sőt juttatna neki. Nyeresége lenne az az 5 óra, amit a népiskolai rajztanítás módszerére kell így a IV. osztályban fordítanunk. Az imitativ rajz szempontjából veszteségnek lehet venni, hogy nem szerepel az érettebb V. éves növendékeknél. Szakiskolánk azonban a szakrajzot részesítse előnyben és helyezze jobb életfeltételek közé, mert az utasítás szavai szerint a tanterv a rajztanulmány számára a pedagógiai szempontot, a népiskolai rajztanításhoz szükséges készség megadását — állítja előtérbe.

Ugy érzem, hogy ennek a gondolatnak megvalósítása, — a szakrajznak különválasztása és az V. osztályban való tanítása, — közelebb vinne bennünket tantervi célunkhoz, hogy a tanítóképző-intézet szakiskola, a módszer szakiskolája.

*Tscheik Ernő.*



## Mit tanítson a szaktanár a női kézimunka népiskolai módszertani anyagából?

Az 1925.-i Tanterv a következőkben jelöli ki a szaktanár munkáját: „A népiskolai tanítás története, célja, anyaga és módszere a módszertannal kapcsolatban.” Az Utasítás pedig előírja a tanmenet készítését.

Elsősorban az a kérdés merül fel, hogy a felsoroltakat taníthatja-e a kézimunka tanára a *módszertannal kapcsolatban*? Ugyanis a kézimunka tanítása a tanítónőképző III. osztályában befejezést nyer, tehát ha a kézimunka-órák egy részét fel is használja a kitűzött anyag elvégzésére, semmi esetre sem tanít a módszertannal kapcsolatban s nem építhet a tanulók általános módszertani ismereteire. A szaktanár a tanterv követelményeinek teljesen csak akkor felelhetne meg, ha a IV. osztályban az egyes elemi iskolai tárgyak módszerének feldolgozásakor rendelkezésére állana 3—4 óra. Minthogy azonban a pedagógia tanárának a módszertani órákra szüksége van, mégis csak a III. osztályban, a tanév végére marad a kézimunkatanítás történetének, céljának és anyagának tanítása két órában. Az utolsó óra pedig a tanmenet elkészítésére fordítható.

Az el. iskolai tanítás módszere azonban már nem osztható be a III. osztályba, mert a különböző munkatípusok különböző módszeres eljárást kívánnak s annyi időt vesznek igénybe, amennyit a III. osztály évi 30 órájából (heti egy órás tárgy) elvenni nem lehet. A III. oszt. anyagát különben is nagyon megnehezíti a felsőruha szabásának tanítása, amit a felsőruha varrásának gyakorlása előtt kénytelen a kézimunka tanára tanítani s amelyet október vége előtt befejezni nem lehet.

Az egyes munkafajok módszerét tehát az illető munkák készítése alkalmával kell megbeszélni, amikor a tanulók már a munkanem technikájában olyan fokú ügyességet szereztek, hogy figyelmük a munka és a tanár magyarázata közt a munka rendességének kockáztatása nélkül megosztható.

Az elemi iskola kézimunkái között a horgolás és kötés külön csoportot képeznek, nincs alapanyaguk, amelyre dolgozunk, vagy amelyből valamit készítünk. Fonálból képződik az anyag s egyidejűleg alakul a forma is. E két munkanem népiskolai tanítása a legnehezebb, részben mert a népiskola III. osztályában teljesen gyakorlatlan gyermekeket kell tanítani, részben mert ez a két munkanem sokkal finomabb izommunkát, fegyelmezettebb mozgásokat kíván, mint pl. az egyszerűbb öltések. (Gondoljunk az őtű kezelésére, a fordított szem kötésére, a leesett szem felszedésére, horgolásnál a piko horgolására.)

A tanítónőképzőben pedig már az I. osztályban kell megadni a horgolásra és a kötésre vonatkozó módszertani utasításokat is.

A helyes kéz és testtartástól kezdve az összes alapgyakorlatokat bemutatjuk. Egy-egy ügyesebb növendék a társait, mint elemi iskolai tanulókat, taníthatja. Így tudatossá lesz előttük a polgári iskolából hozott, tehát ismert technika minden részlete s



az azzal járó nehézségek, amelyek a népiskolában külön feladatokat képeznek.

Igy fogják megérezni azt is — minden módszertani tudás nélkül — hogy mi a különbség a technikai készség és annak az átadása, megtanítása között.

Bemutatjuk a kötés és horgolás tanításánál használható szemléltető rajzokat, figyelmeztetve őket, hogy inkább mellőzzék e munkáknál a rajzokkal való szemléltetést, mintsem hibás, vagy meg nem felelő kiállítású rajzot mutassanak be.

A rajzok elkészítése e két munkafajnál oly nehéz, hogy helyesebbnek tartanám a rajzok bemutatásának mellőzését mindaddig, amíg e célra tökéletesen elkészített falitáblák nincsenek. Nagyon elkedvetleníti a tanítónőképző-intézet növendékeit az az öt-hat órai munka, amit egy-egy órás, vagy félórás tanításhoz a rajz készítésére kell fordítaniok. Az eredmény igen sokszor az, hogy az elemi iskolai tanulók nem értik meg a rajzot.

A mintákhoz és számításokhoz szükséges táblai rajzot (vázlatos rajzok) minden órán gyakoroltassuk, hogy az ahhoz szükséges ügyességet, készséget és gyorsaságot elsajátíthassák.

Tanítani kell az összes alapgyakorlatokon kívül azt is, hogy a népiskola mely osztályában szerepel a munka, heti hány órában és a tananyagbeosztásban e célra mennyi idő irányozható elő.

A női kézimunka második csoportjába a vászon- és szövetszövetanyag feldolgozása, a harmadikba a hímzések és díszítések tartoznak.

A varrás tanítása úgy az elemi iskolában, mint a tanítónőképzőben a kézimunkatanítás legfontosabb része.

A fehérnemű szabása és összeállítási módja a képző első és második osztályában tárgyalható. Itt már jelentős szerepe van a rajznak, nemcsak a szabás-rajzok módszerének tárgyalásánál, hanem az egyes varróöltések ábrázolásánál is. Gyakoroltatjuk a táblai rajzokat és a tanításhoz előre elkészítendő rajzok vázlatát is elkészítettjük kisebbített alakban. (Foltozáshoz, beszövéshöz, gomblyuk varráshoz, stb.)

Az e munkáknál alkalmazható bemutató keret használatát is ismertetjük. Itt az egész osztály egyszerre látja a munka kivitelét, többet érünk el vele, mint a legjobb rajzzal.

A képző III. osztályában a háziipari hímzések készítésénél, főképpen az elemi iskolában is alkalmazhatóknál, tanítjuk a módszert.

A kereszt-, szál- és láncöltés elemi iskolai feldolgozása az elemi iskolában felhasználható mintákra és az öltéseket feltüntető rajzokra szorítkozzék.

A tanítónőképző-intézeti tanterv által előírt egyes munkák befejezése után az elemi iskolai tantervnek megfelelően, de szabadon választott munkákat készítettünk, hogy a harmadik év végével már a népiskolai anyag egész sorozatával rendelkezzenek a tanulók.

A III. év végén, mielőtt befejeződik a kézimunka tanítása,



egy órában összefoglaljuk a kézimunkatanítás történetét, célját és anyagát. Az utolsó órára pedig az egy évi elemi iskolai anyag felosztása marad.

A kézimunka-tanítás történetével részletesen Sacher Eleonóra könyve foglalkozik, amely Kovácsi Jolán átdolgozásában nem rég jelent meg. Ugyan inkább foglalkozik a polgári, mint a népiskolai kézimunka tanításával, mégis igen jó szolgálatot tenne, úgy a szaktanároknak, mint a növendékeknek, ha mint segédkönyvet a tanítónőképzőkbe bevezetnék.

Ezek volnának azok a módszertani vonatkozások, amelyek a népiskolai kézimunka-tanítás tárgyi céljainak elérésében útmutatásul szolgálhatnak. Az alaki célok megközelítéséhez vezető módszertani vonatkozásokat a következőkben vázolhatom.

Az 1925-ös tantervhez készült Utasítás mindennél fontosabbnak tartja, hogy a tanítónő szeresse a kézimunkát, „hogy érezze és megértse a munka ismeretének és szeretetének a nemzet gazdasági életére való nagy fontosságát.”

Azt a szellemet, amit az Utasítás e néhány sorba sűrített, a művészlélek megértésével és szeretetével tárja fel *Undi Mariska* a *Néptanítók Lapja* 1927. XLVII—XLVIII. számában.

„A világháború rettenetes megpróbáltatásai után egyetlen vigasztalásunk az volt, hogy kezdtük számba venni saját értékeinket, erőinket, kezdtük magunkénak érezni magyar kultúránk minden kincsét”. „A magyar népi művészetben van a mi ősi kultúránk kincse, amely az iskolai kézimunka tanítás gerince kell hogy legyen ma!”

Minden módszertan utal arra, hogy a tanítónak meg kell ismernie működési helyének minden történelmi emlékét, földrajzi jellegzetességét, termelési viszonyait. Természetes tehát, hogy népművészeti értékeit is. A tanításnak alkalmazkodni kell ezekhez a speciális értékekhez. Fel kell használni azokat a szabás és díszítő elemeket, amelyeket a nép nemzedékről nemzedékre szálló szokása felülbélyegzett és így nemzeti értékévé tett.

A tanítónőképző intézeti tanítás levegőjének nemzeti szellemmel való telítéséhez nem kellenek külön órák, — mégis a népművészetben rejlő nemzeti értékek megláttatásával, az értékesítés lehetőségének feltárásával az új tanító-nemzedék olyan kincsek birtokába jut, amelyek lelki felkészültségének legértékesebb tényezői lesznek.

Természetes, hogy a tanítónőképzőben nem lehet minden vidék népművészeit ismertetni, de az ezek iránt való érdeklődést felkelteni és az érzéket fejleszteni feltétlenül lehet. Figyelmeztet *Undi Mariska* arra is, hogy tanulja meg a tanító a népművészet naiv szépségeinek az értékelését és megbecsülését.

„... a nép régi, százados multú őskultúrája előtt neki szerényen kell állani s inkább csak annak eredményeit kell az iskolában felhasználnia, nem pedig abba kritikai beleszólással hivatlanul belerontani. Dicséret és elismerés a műveltebbek részéről, a legjobb nevelője a népnek”.



A népiskola tantárgyai között a női kézimunka az, amely közvetlen eredményeivel a kevésbbé művelt néposztályok körében is megértésre, érdeklődésre és megbecsülésre talál, s így a tanító számíthat a szülői ház támogatására, ami nagy mértékben megkönnyítheti munkáját.

Nincs talán tantárgy, amelynél realisabb értékű lenne az életre való előkészítés lehetősége. Ehhez fűzi *Undi Mariska*, hogy a magyar életre készítsen elő. „A mi speciális képességeink megélésére” s ezzel egyengesse nemzeti öntudatraébredésünk útját, amely annak a belátásához vezet, hogy az értékesíthető munka nemzetfenntartó erő.

*Ibererné Popovits Olga.*

## EGYESÜLETI ÉLET.

**Novemberi taggyűlés.** Nov. 26-án d. u. 5 órakor egyesületünk a budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben taggyűlést tartott. Jelen voltak: *Párvy* Endre igazgató, elnök, *Grynaeus* Ida, *Woyciechowskyné* Dr. *Lajos* Mária, *Kalmárné Kostyál* Ilona, *Jancsó* Erzsébet, *Girtler* Mária, *Kőszegi* Mária, *Clementina*, *Vácsi* Mária, *Genoveva*, *Barabás* Istvánné, *Strauchné Entz* Jolán, *Sztankó* Béla, *Tscheik* Ernő, *Sebestyén* Erzsébet, *Ruisz* Márta, *Faltányi* Margit, Mária Terezina iskolanővér (Kiskunfélegyháza), *Kókay* Ladislava (Ranolder-intézet), *Piros* Angela (Ranolder-intézet), *Jaloveczkyné Czinkovszky* Kornélia, Dr. *Mandola* Aladár (Szeged), *Lux* Gyula, *Hamar* Gyula (Sopron), *Mesterházy* Jenő, *Jaloveczky* Péter, *Horvay* Ede, *Kirchmayer* Győző, *Kaposi* Károly, *Németh* Sándor, *Bocskey* István (Szeged), Dr. *Zsindely* Katalin, *Farkasdy* Zoltán, *Frigyes* Béla, *Undi* Mária, *Zala* Mária, *Meskóné Veverka* Edith, *Eber* Rezső, *Kiss* Sándor (Szarvas), *Szabó* Béla.

*Párvy* Endre elnök az ülést megnyitja és közli, hogy *Havas* István igazgató, a Polg. Iskolai Tanárok Országos Egyesülete elnökének negyvenéves írói jubileumát taggyűlésünkkel egyidőben ünnepli az Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság. Egyesületünknek ezen az ünnepen való képviselésére *Kiss* József főtitkárt kérte fel, aki ezért nem vehet részt a mai taggyűlésen. *Mihalik* József titkár másirányú elfoglaltsága miatt szintén távol van. Ezért *Jaloveczkyné Czinkovszky* Kornélia tanárnőt kéri meg, hogy a mai taggyűlés lefolyásáról feljegyzést készítsen. Elnök üdvözli a betegsége miatt távollevő *Frank* Antal dr. egyesületi alelnököt igazgatói megbízatása alkalmából.

*Strauchné Entz* Jolán c. igazgató megtartja előadását: *Mit tanítson a szaktanár az alkotmánytan népiskolai módszertanából.* *Párvy* Endre elnök az előadáshoz megjegyzi, hogy kevésnek találja a módszertanra szánt 4 órát. Igaz, hogy az előadó ezt a kevés időt az előterjesztett tervben nagyszerűen kihasználja. Értékes és gyakorlatilag megvalósítható tanácsokat ad. Ezért köszönetet és elismerést érdemel. Dr. *Zsindely* Katalin a tanmenet elkészítésénél az általános módszertani elvek nyújtását fontosabbnak tartja. A tanmenet elkészítése nagy megterhelést jelent. Elég, ha az intézet gyakorló-iskolájának tanmenetét ismertetjük. *Németh* Sándor hasonló értelemben szólal fel. Ő is mindig a gyakorló-iskola tanmenetét veszi alapul. Azt szemlélteti és ismerteti. *Kiss* Sándor igazgató (Szarvas) véleménye megegyezik az előtte elhangzott két felszólalással. Fontos, hogy a kevés időt hasznos ismeretek nyújtására használjuk fel és néhány mintául szolgálható tanítást mutassunk be.



*Tscheik Ernő* tanár előadása: *Mit tanítson a szaktanár a rajz népiskolai módszertanából.* Az előadás elhangzása után elnök kéri az előadót, hogy előadását egészítse ki a rajztanítás részletes történetével. Az értékes előadásért az előadónak köszönetét fejezi ki. Legértékesebbnek tartja az előadó következő gondolatait. 1. A tanterv és az utasítás között ellenmondás van. Erre az előadó részletesen rámutatott, de egyúttal megjelölte az ellentétek áthidalásának módját is. 2. A tanmenetét minden növendék, az elemi iskola I.—VI. osztálya számára, elkészíti. Ez megbecsülhetetlen útravaló az életbelépő fiatal tanítónak. 3. Az előadó azt kívánja, hogy az V. osztályban csak *szakrajzolás* legyen. Ez utóbbi ugyan a Tanterv részleges megváltoztatásával járna, de ennek keresztülvitelét meg kell kísérelni, mert gyakorlati szempontból annyira fontos. *Farkasdy Zoltán* szerint csak akkor lehetne igazán kielégítő eredményt elérni, ha a módszertan számára az órák számát az V. osztályban heti 1 órával emelnék. Erre azonban a mai keretek között alig lehet számítani. *Tscheik Ernő* előadó megígéri, hogy az elnök által kért történeti részt pótolni fogja.

*Tscheik Ernő* előadja, hogy a kézimunka népiskolai módszertanát, miután a kézimunkatanítás a III. osztályban befejeződik, a pedagógia tanárának kell tanítania. *W. Lajos* Mária dr. szerint ez azért baj, mert a pedagógia tanára erre legfeljebb 2 órát szentelhet. És így minden ok megvan rá, hogy helyesebbnek vélje, ha a szaktanár kezében marad a módszertan.

*Tscheik Ernő* előadja, *mit tanítson a szaktanár a szépírás népiskolai módszertanából.* *Farkasdy Zoltán* helyesnek és szükségesnek tartja, hogy a szépírást a rajztanár tanítsa, aki nemcsak az írást, az írás technikáját, de a módszeres vonatkozásokat is figyelembe veheti.

Elnök *Tscheik Ernő*nek előadásaiért köszönetét fejezte ki.

*Kiss József.*

**Választmányi ülés.** Egyesületünk választmánya dec. 4-én a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézetben ülést tartott. — Jelen voltak: *Pároy* Endre elnöklete alatt *Váradi* József, *Schön* István, *Straub* Ferenc (Szeged), dr. *Novy* Ferenc, *Éber* Rezső, *Roda* Mária, *Jaloveczkyné Czinkovszky* Kornélia, *Woyciechorszky* Lajos Mária dr., *Barabás* Tibor, *Molnár* Oszkár, *Végh* József, *Pócza* József, *Kiss* József, *Jaloveczky* Péter és *Mihalik* József. — Elnök, üdvözölve a megjelenteket, tárgysorozat előtt megemlékezik arról a veszteségről, mely egyesületünket *Sarudy* Ottó kir. főigazgató elhunytával érte. Tanári működése, igazgatói és főigazgatói tevékenykedése, sokirányú és értékes írói működése oly érdemek, melyek előtt zászlót kell hajtani. Elnök az elhunytban egy ideális embert lát s ha ideális emberről szobrot kellene állítani, a mintát az elhunytból venné. A megboldogult szívén viselte az egyesület ügyeit is, semmi akadály nem gátolta meg a gyűléseken való megjelenésben, nem vette el kedvét semmi ellenvélemény; nem tett különbséget a problémáknál, vajjon kezdő vagy már gyakorlottabb tanár vitatja-e, figyelemmel hallgatta és hozzászólt azokhoz; lovagiasan viselkedett az ellenvéleménnyel szemben és visszaemlékezik, hogy gyűlés után sokszor fájdalmas arccal nézte, miként szóródnak szét a tagok s ha az egyesületi élet olykor folytatódott a fehér asztal mellett, ő mindig örömmel volt közöttünk. Részt vett az egyesület örömeiben-bánatában egyaránt. Mivel így tudott élni, az mutatja, hogy lelke tele volt szeretettel, idealizmussal és közérdekre törekvő akarattal. Tudta jól, hogy nagy dolgokat nem egyesek, hanem csak egységes egyesületi élet termelhet, nem vonult tehát vissza, hanem tehetségével önzetlenül szolgálta a közérdeket. Elnök befejezésül



kéri a Mindenhatót, hogy sok ilyen férfiút adjon egyesületünknek, az elhunytat pedig részesítse örök nyugalomban.

1. Elnök jelenti a következőket: a) *Sarudy Ottó* főigazgató temetése alkalmával egyesületünket az elnök betegsége miatt dr. *Frank Antal* képviselte, aki az elhunytat elbúcsúztatta és ravatalára koszorút helyezett. Elnök javaslatára a választmány a mai gyűlésből kifolyólag az özevegynék részvételtől küld. b) A mai gyűlésen való megjelenés alól kimentették magukat dr. *Frank Antal* és *Kalmárné Kostyál Ilona*. c) *Balázs Béla* eddigi címzetes kir. főigazgató tényleges főigazgatóvá neveztetett ki. Eddig nem volt alkalma egyesületünknek őt üdvözölni, most indítványozza azt annál is inkább, mert mondhatni a legméltóbb emberre esett a kormányzó úr öfömméltóságának választása. Jóakarát és jószív vezetik és a tanítóképzés színvonalának emelése a célkitűzése. A főigazgatói hivatalt betölteni nem könnyű munka, mivel a főigazgatói intézménynek még nem lévén tradíciója, jóformán minden tevékenységénél minden támasz nélkül és felelősség mellett önmagának kell a helyes utat megtalálnia. Meg van győződve, hogy az új főigazgatónak sikerülni fog a tanítóképzést egységes alapra helyezni. Eme törekvésehez egyesületünk üdvözlétének kifejezése mellett sok sikert kíván. d) *Ernszt Sándor* közoktatásügyi miniszter úr ömagyméltóságát hivatala elfoglalása alkalmából üdvözlöttük, akinek meglehangú választát felolvassa. Ugyancsak jelenti, hogy a győri közgyűlésből küldött távirati üdvözletekre gróf *Klebsberg Kunó* miniszter úr ömagyméltóságától és *Gévay-Wolff Nándor* dr. államtitkár úrtól szíves hangú válaszokat kaptunk. Ezzel kapcsolatban a választmány köszönetet mond *Berényi Irén* és *Jakab Ferenc* igazgatóknak, az összes győri kollegáknak a győri közgyűlés előkészítése és sikere érdekében kifejtett munkásságukért, *Barcsai Károly* és *Mihalik József* tanároknak pedig a közgyűlésen tartott előadásukért. e) A Középiskolai Tanárok Országos Egyesülete f. évi okt. 4-én tartott esztergomi közgyűlésén egyesületünk képviseletére elnök *Bartal Alajos* esztergomi igazgatót kérte fel. — Az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület okt. 18-án tartott közgyűlésén és a Csengeri-diákotthon felavatásán egyesületünk nevében, az elnök felkérésére, *Kiss József* főtitkár jelent meg. — *Havas István* 40 éves írói jubileuma alkalmából az Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság által rendezett nov. 26-iki ünnepen szintén *Kiss József* képviselte egyesületünket. Az ünnepeltnek az üdvözlést megköszönő levelét elnök felolvassa. f) A gyakorló-iskolai tanítók címkérdése és képzése ügyében beadott memorandumunkkal a minisztérium most érdemben nem tud foglalkozni, hanem arra megfelelőbb időpontban fog a sor kerülni. g) A 660—02/89—1931. sz. miniszteri rendelettel egyesületünk részére 1931—1932-re 1800 pengő utaltatott ki. Az államsegély engedélyezésénél *Greszler Jenő* min. tanácsos, ügyosztályfőnök úr öméltósága hathatósan támogatta kérésünket. A választmány hálás köszönetét fejezi ki a jóakarátú támogatásért. h) Az Országos Közoktatási Tanács ez évben újra alakult. A V. K. M. egyesületünket egy előadó tanácsosi helyre hármas jelölésre szólította fel. A jelöltek közül a megbízást *Párvy Endre* igazgató kapta. Rajta kívül tagjai még a tanácsnak: *Tabódy Ida* igazgató, *Lux Gyula* tanár és *Drozdy Gyula* gyakorlóiskolai tanító. i) A Polgári-iskolai Tanárok Országos Egyesülete elnöksége kéri, hogy támogassuk kérésüket, mely a tanévvégi beiratások megszüntetését célozza. A választmány szívvel és lélekben együtt érez a polgáriiskolai tanársággal, de nálunk nem lévén évvégi beiratkozás, ennek megszüntetéséért nem fordulhat kérrrel a minisztériumhoz. j) Státusunkban a következő kinevezések történtek meg: rendes tanárokká *Fábián Erzsébet*, *Tulit Péter*, *Undi*



Mária: — helyettes tanárokul: *Zeitler Etelka, Erdélyi Olga, dr. Kastyák Ödön, Nika Béla, Madarassné Hamvay Ilona, Tompa Margit.* A választmány örömet fejezi ki afelett, hogy ilyen nehéz időkben is új erők foglalják el státusunkban az üres helyeket és a minisztérium jóindulatának tudja be, hogy az óradíjas tanárok helyetteseknek kinevezettek. *k)* A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus végrehajtó bizottsága a kongresszus anyagi hiányainak fedezésére az egyesület segítségét kéri és ellenértékül a kongresszusi naplóból bizonyos példányszámot ajánl fel. A választmány 20 kongresszusi napló (à 5 pengő) megvételére ad az elnökségnek felhatalmazást. *l)* A Polgáriiskolai Tanárok Országos Egyesülete Csengerydiákotthonának igazgatósága felajánlotta, hogy vidéki tagjaink előzetes bejelentésre és személyazonossági igazolás mellett a diákotthonban az első napon 3 P.-ért, a többi napokon 2 P.-ért fenntartott szobát vehetnek igénybe. Ezzel kapcsolatban a választmány köszönetét fejezi ki a testvér tanár-egyesületnek kollegiális készségéért. *m)* Egyesületünk szellemi munkálkodása az őszi elnökségi ülés célkitűzésének megfelelően a népiskolai tárgyak szaktanár által tanítandó anyagának megbeszélésében nyilvánult s a témakör a legközelebbi taggyűlésen lezárul. Ennek befejezte után az egyes tanítóképzői tantárgyak módszerének megbeszélése következik. Ezeknek a megbeszéléseknek eredménye hozzájárulhat a tanítóképzők egységesítéséhez is, valamint előkészítheti egy újabb tanterv előmunkálatait. Az eddigi taggyűlések a múlt választmányi ülés óta a következőkkel foglalkoztak: *Dr. Frank Antal: Összhang a szaktanár és a pedagógia-tanár módszertanítása között. Ibererné Popovits Olga: Mit tanítson a szaktanár a női kézimunka népiskolai módszertanából?* Ugyanilyen értelemben *Strauchné Entz Jolán* az alkotmánytanról és *Tscheik Ernő* a rajz-szépírással és slöjdről olvastak fel. *n)* A bajai tanártestületnek a tanítóképzők internátusainak nyaralásra való felhasználhatóságára vonatkozó memorandumában értelmében egyesületünk kérni fogja a minisztérium hozzájárulását.

2. Elnök felkérésére pénztáros jelentést tesz az egyesület anyagi állapotáról. Ezek szerint a folyó év május havi közgyűlése óta tagdíjában befolyt 794 pengő. Ez kerekszámban 100 tagdíj-tételnek felel meg. Mivel a folyó évi költségi előirányzatunk 220 fizető tagot, illetőleg előfizetőt vett számításba, ez alapon még körülbelül 120 tagdíjnak kell befutnia, hogy az előirányzati összeg fedezve legyen. Mivel a befizetett összeg nem tisztán az ezévi tagdíjakból áll, még mintegy 200 hátralékosunk van a folyó évben. Ez a tagok 60%-ának felel meg. Hogy a tagdíjakból az előirányzott 1800 pengő bevétel elérjék, még 1000 pengőnek kell befolyania, ami megfelel 125 tagdíjnak. A tagdíjak befizetése körül szerzett tapasztalatok reményt adnak arra, hogy ez az összeg be is folyik. 18 oly tagunk van, aki 1928 óta — tehát 4 évre szóló tagdíjhátralékban van. Ez kitesz kb. 500 pengő hátralékot. Három éves adósunk, vagyis akik 1929 óta nem fizettek, szintén 18 van. Ezek hátraléka kb. 400 pengő. Olyan tag pedig, aki 1930-ban és 1931-ben, tehát 2 év óta nem fizetett, 55 szerepel a névjegyzékben. Ezek hátraléka is 400 pengőre rug. Az összes hátralék tehát ilyenképen jelentkezik: 18 tag 4 évi hátraléka 500 P., 18 tag 3 évi hátraléka 400 P.; 55 tag 2 évi hátraléka 500 P., 120 tag 1 évi hátraléka 1000 pengő, — összesen 190 tag 2400 pengő hátralékkal. Ha tehát a hátralékosok egy harmada fizet, akkor az előirányzott tagdíjbevételt elérjük. Megjegyzendő, hogy a folyó évi írói tiszteletdíjakból, levonván a tagdíjakat, 25—30 tag díjaira is számíthatunk. A pénztáros, jelentésének ezzel a részével kapcsolatban, indítványozza, utasítsa a választmányi ülés a pénztárost arra, hogy az évvégi hátralékosok pon-



tos jegyzékét bocsássa az elnökség rendelkezésére; az elnökség pedig kéressék fel, hogy úgy mint a múlt évben, juttassa el a fizetésre szóló felhívást a hátralékosokhoz.

Az egyesület egyéb bevételei a következők voltak: a) a budapesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet műsoros előadásának jövedelméből 1000 pengő; — b) a folyó évi államsegélyből 1800 pengő. Az előbbi bevételi tételhez mérten imponáló számok ezek, melyek megalapozzák az egyesület anyagi életét és amelyeknek köszönhetjük tulajdonképen azt, hogy anyagi helyzetünk kielégítőnek mondható. Mert miután a folyó-irat 8. eddig megjelent számának költségeit, valamint a folyó évi tiszteletdíjakat és az egyéb felmerült kisebb kiadásokat kifizettük, még mintegy 3000 pengőnk van, amely összeg módot nyújt arra, hogy a folyó-irat továbbra is havonként jelenhessék meg. E ponttal kapcsolatban pénztáros kéri a választmányt, hogy az egyesület fáradhatatlan elnökének fejezzük ki köszönetünket anyagi ügyeink eredményes felkarolásáért, amely egyrészt az államsegély kieszközlésében nyilvánult meg, ami az államháztartás mai helyzetében nem kicsinylendő eredmény, másrészt pedig azért a jelentős hozzájárulásért, amely a vezetése alatt lévő intézet részéről átutalt 1000 pengős adományban jutott kifejezésre.

A Tanárok Háza alapjáról jelenti, hogy azok az intézetek, amelyek a házalapot rendszeresen felkarolták, egy-kettő kivételével valamenynyien beküldötték a folyó iskolai évi tanulói díjakat. Ezek összesen 6228 pengőre rúgnak. Az egész összeg a Pesti Hazainál van elhelyezve. Az ott kamatozó betétek teljes értéke 46.040 pengő. Ezzel kapcsolatban kifejezi azon óhaját, hogy ennek a pénzösszegnek egyéb reális értékben való befektetése kívánatos lenne.

A választmány köszönettel és örömmel veszi tudomásul a jelentést és a pénztárosnak köszönetet mond pontos és lelkiismeretes munkálkodásáért. Javaslatait, melyek a tagdíjhátralékosok jegyzékére és az egyesület elnökének kifejezendő köszönetre vonatkoznak, egyhangúlag elfogadja; Straub Ferenc indítványára a hátralékosoknak küldendő felhívásokhoz csekklapot mellékel; — a Tanárok Háza alapra vonatkozólag pedig *Jaloveczky* Péter és *Végh* József hozzászólása után úgy határoz, hogy ezt az összeget az eddigi pénzintézetben kamatoztatja továbbra is.

Elnök felkérésére *Éber* Rezső ellenőr jelenti, hogy a pénztárvizsgálatot 1931. december 1-én megejtette és az egyesület, valamint a Tanárok Házának pénztárnaplóit megvizsgálta a legutolsó vizsgálat tételétől dec. 1-ig, vagyis 1931. május 1-i első tételtől 1931. nov. 17-i 71. tételig, illetőleg 1931. aug. 25-i 50. tételtől 1931. dec. 1-i 21. tételig. Megvizsgálta valamennyi tétel megfelelő okmányát. Az összes oldalakat és a végső eredményt összegezte. Meggyőződött a takarékpénztári könyvek bejegyzéseinek helyességéről és számbavette a meglévő készpénzt. A vizsgálat eredménye:

1. a T. I. T. O. E. pénztára:	bevétel	5519.41 P.
	kiadás	2204.17 P.
	egyenleg	3115.24 P. mely összegből
a Pesti Hazai Tkpenztár betétkönyvén		2000.00 P.
Postatakarékpénztári folyószámlán		796.15 P.
Készpénzben		319.11 P.
	összesen	3115.24 P. van.



2. a T. Tanárok Háza alapja:	bevétel 46037.65 P.
	kiadás 2.04 P.
	egyenleg 46035.61 P. mely összegből
a Pesti Hazai Tp. Krisztinatéri	
fiókjában	40.000.00 P.
a Pesti Hazai Tp berlini-téri fiókjában	4840.00 P.
Készpénzben	1195.61 P.
	összesen 46035.61 P.
	összesen 46035.61 P. van.

A legapróbb részletekre is kiterjedő vizsgálat során alkalmam volt arról meggyőződni, hogy a TITOE pénztára a legnagyobb gonddal és lelkiismeretességgel vezetetik és hogy a pénztáros a vizsgálatot előzenységével nagyon megkönnyítette és bármilyen kérdésre azonnal kimerítő feleletet adott.

A választmány a jelentést köszönettel veszi tudomásul.

5. Elnök felkérésére *Molnár* Oszkár szerkesztő jelenti, hogy az 1931. decemberi számmal a *Magyar Tanítóképző* 44. évfolyama lezárult. A mostani évfolyam 22 ív. Ebbe 51 munkatárs dolgozott, tehát 19-el több, mint a múlt évben. Az évfolyamban egyebek mellett 26 nagyobb tanulmány és 45 könyvismertetés jelent meg. Ez a néhány adat a folyóirat határozott fejlődését mutatja. Legfontosabb mozzanat azonban, hogy ebben az évben áttértünk a havonta való megjelenésre. A *Magyar Tanítóképző* anyagi és szellemi fejlődését a tagdíjak pontos befizetésén kívül főleg a kultuszminisztérium segélye és egyes képzők, kivált a VII. ker. és II. ker. tanítónőképzők minden dicséretet megérdemlő anyagi hozzájárulásai tették lehetővé. Ha azt akarjuk, hogy a Magyar Tanítóképző 1932-ben is havonként jelenjék meg, az egyesület anyagi támogatásába a többi intézeteknek is bele kell kapcsolódnok. A választmány örövendesen veszi tudomásul a folyóirat fejlődését és hálás köszönetet mond a szerkesztőnek az egyesület igazi élő szervének, a *Magyar Tanítóképző*-nek legideálisabb és legszakyszerűbb szerkesztéséért.

4. Kiss József főtitkár jelenti, hogy egyesületünkbe a következők kérik felvételüket: *Varga* Gábor, *Ecsedy* Lajos, *Egry* Antal, *Szathmáry* Ferenc és *Zilahy* Ferenc tanárok Sárospatakról; *Nagy* Vilmos és *Széll* Julia Nyíregyházáról; *Kiss* József Jászberényből; *Balla* Béla Kiskunfélegyházáról és *Gyulai* Aladár Budapestről. A választmány a jelentkezőket örömmel iktatja a tagok sorába s egyúttal tudomásul veszi, hogy *Takács* Mária, más státusnál működven, egyesületünkől kilépett. Főtitkár jelenti, hogy azok helyébe, akik véletlenül kétszeresen voltak választmányi tagok, a következő póttagokat hívta be: *Bartal* Alajos helyett *Irtzig* Ferencet, *Körös* Endre helyett *v. Losonczy* Györgyöt, *Hamar* Gyula helyett dr. *Kenyeres* Elemért. Az elhunyt *Sarudy* Ottó helyett *Novák* Józsefet.

5. Elnök röviden ismerteti a legújabb nyugdíjsökkentési rendelet tervezetét. Az ügyet elejétől figyelemmel kísérte és azonnal érintkezésbe lépett a Középiskolai Tanáregyesület elnökségével, aminek következménye volt, hogy az összes oktató egyesületek elnökségei 1931. november 24-én közös gyűlést tartottak, melynek eredménye egy deklaráció volt, amely a lapokban megjelent. Ebbe ő mindent bevétetett, ami csak lehetséges volt. A nyugdíjrevízió ügyében azóta változások is történtek, melynek folyományaképpen az egyesület nevében üdvözölte *Pesthy* Pált, az egységspárt elnökét és *Wolff* Károlyt a nyugdíjrevízióval szemben el-



foglalt álláspontjukért. Határozati javaslatot terjeszt elő, melyet többek hozzászólása után a következő formában fogad el a választmány: A Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete december hó 4-én tartott választmányi ülésén foglalkozott a köztisztviselői nyugdíjcsökkentési tervszel. A választmány, bár át van hatva az államháztartás egyensúlyának szükségességétől, a legnagyobb aggodalommal látja a nyugdíjak és lakbérek tervbevetett csökkentését. A most is nagyon nehéz anyagi viszonyok között élő tényleges és nyugdíjas tanárok nehéz szívvel látták már fizetésük 10—15%-ának levonását is. Ujabb csökkentés a családok százait sodorná teljes anyagi romlásba. Ez pedig nemzeti és kulturális szempontból beláthatatlan veszedelmet jelent. Ezért elhatározta, hogy a miniszterelnök és a kultuszminiszter urak önmagyméltóságaihoz felterjesztéssel él, a nyugdíjtervezet visszavonását kérve. Ugyancsak kéréssel fordul az egyes vezetőpártok elnökeihez és vezető tagjaihoz, hogy a nyugdíjtervezet elejtését befolyásukkal támogassák. Egyben azoknak a napilapoknak, melyek a köztisztviselők és nyugdíjasok ügyét állandóan támogatják, köszönetét fejezi ki.

6. *Straub* Ferenc szegedi tanár előterjeszti a következőket. A katolikus tanítóképző intézeteknél sok olyan tanár működik, aki azelőtt hitoktató, hittanár volt. Ezeknek az volna a kérésük, hogy nemcsak a tanítóképző-intézeteknél, hanem hitoktatói (hittanári) működéssel más intézeteknél eltöltött szolgálati éveik nyugdíj szempontjából szintén beszámíttassanak. Tisztelettel kéri, hogy amennyiben véleménye szerint is jelenleg ez a téma nem tárgyalható, a legközelebbi alkalmas időben vétessék elő, mely javaslathoz a választmány készséggel hozzájárul.

7. Elnök jelentve, hogy az egyesület 1928—29, 1929—30 és 1930—31. évi elszámolásait a minisztérium 4961/1931—VI. számv. szám alatt tudomásul vette, megköszönve a tagok megjelenését, az ülést berekesztette.

*Mihalik József*, titkár.

## IRODALOM.

**Dr. Olay Ferenc:** *A magyar történelemírás francia mestere: Sayous Eduárd*. Budapest, 1931. Révai Irodalmi Intézet nyomdája. 55 lap, több kép és facsimile.

A kiváló s termékeny író tollából most történeti monográfia látott napvilágot Sayous Eduárdról. Sayousnak, a híres francia történésznek a nevét nálunk nagyon kevesen ismerik, pedig a nagy magyar közönségnek éppenúgy ismernie kellene, mint a nagy francia geografusnak, Reclusnak nevét. Reclus neve is csak a trianoni békekötés után lett általánosan ismertté, mert amit elraboltak tőlünk, Reclus szerint „a világ legteljesebb földrajzi egységét” — bontotta meg.

Sayous Eduárdnak, a magyar történelemírás francia mesterének érdemeit pedig eddig még senki sem méltatta. Csak most, ebben a gyűlölködéstől teljes világban akadt egy magyar ember dr. Olay Ferenc személyében, aki történeti monografiájában méltatja annak az embernek munkásságát, aki a külföldi történetírók közül egyedül ismertette objektíven a magyar és francia nemzet történelmi kapcsolatát. Ez az alig 60 lapra terjedő monográfia oly bő és pontos, hogy teljesen kielégíti az olvasót.

Dr. Olay Sayousnak érdemeit nagyon helyesen abban látja, hogy ő ismerte fel a magyar nemzetben a nyugati kultúra hatalmas erejű bástyáját. Sayousról, mint az ősrégi francia család leszármazottjáról ír. Bemutatja a múltat, hogy lássuk, miként ítéli meg az igazság szemszö-



géből a nemzetet egy izzig-vérig francia ember. Sayous Svájcnak szülötte, Franciaországnak tudósa és Magyarország történetének francia írója. Munkája nem a fellobbanó lelkesedés alkotása, hanem a francia író évtizedes munkájának eredménye. Michelet, az ugyancsak francia történész, híres munkájában a *Histoire de France*-ban, midőn a magyar-francia kapcsolatot tárgyalja, azt kérdi: „Quand donc paierons nous notre dette à ce peuple béni, sauveur de l'Occident?” Michelet ugyan-ezen munkájában sajnálatát fejezi ki, hogy nem találkozott még francia író, ki a magyar nemzet történetét francia nyelven megírta volna. Erre felel 1872-ben Sayous, midőn *Histoire des Hongrois et de leur littérature politique de 1790 à 1815* c. munkájában azt írja: „Ily munka megírása sok időt, beható nyelvészeti tanulmányokat és utazásokat igényel. Egykor talán én leszek szerencsés e feladatot megoldhatni.” Olay munkájában leírja azt a nagy szeretetet, mely a tudós Sayous lelkében élt a magyar nemzet iránt, mikor ígéretének beváltása és a franciák látókörének kiterjesztése céljából megtanulta a „nehéz” magyar nyelvet, áttanulmányozta a magyar irodalmat, a magyar történelmet és a magyar törvényhozást. Dr. Olay rámutat arra a lelki mozzanatra, mely Sayous érdeklődését felkeltette a magyar nemzet iránt. Az 1867. évi párisi világkiállításon addig sohasem hallott hangok ütötték meg Sayous fülét, ekkor kezd el teljes mértékben érdeklődni az alig ismert nép iránt. A tudós szeretetének, rokonszenvének megerősítéséhez a magyar emigráció lelkes küzdelme is hozzájárult.

Dr. Olay munkájában rengeteg anyagot közöl, szaklapokat, folyóiratokat, újságcikkeket, leveleket ismertet. Nem megyek végig az idézeteken, csak egyet-kettőt, a ma is aktuálisokból. Idézi a szerző Guizot francia miniszter, államférfi és történettudós levelét, melyet 1871. dec. 25-én intéz Sayoushoz, melyben a következőket írja: „Önnek minden oka megvan arra, hogy a közfigyelmet felhívja a magyarokra. Ha pedig ezek nem fognak Európa jövőjében jelentékeny helyet elfoglalni, akkor rendeltetésüket nem fogják betölteni. De remélem, hogy ez nem következik be. A családásokba már belefáradtunk.” Eichhoff-nak, az Institut tagjának és francia nyelvésznek 1871. dec. 19-én kelt leveléből: „A magyarok történetét kevesen ismerik, holott határozottan megérdemlik, hogy ön nyilvánosságra hozza azt és kiemelve ennek az ősei dicsőségteljes hagyományaihoz hű népnek hősiességét és ragaszkodását, amely oly nagy vitézséggel védte meg a kereszténységet az izlámmal szemben.” Az idézeteket még tovább folytathatnám, de azt hiszem, ez a kettő is elég arra, hogy lássuk, mily hatást keltettek francia körökben a tudós írónak magyar tárgyú munkái. A könyv szerzője végig vezet a francia tudós egész életén. Bemutatja munkásságát. Ismerteti idegen és magyar tárgyú munkáit és a megjelent kritikákat.

A szerző Sayous minden munkájáról bő ismertetést ad. Felsorolja magyar barátait, akikkel állandó levelezésben volt. Elmondja a francia tudós halálát és a megnyilvánult részvétet. A monografia végén felsorolja Sayousnak összes megjelent munkáit a kiadási év és hely megjelölésével, teljes Sayous bibliografiát ad és megjelöli a felhasznált egyéb forrásmunkákat is.

Dr. Olay nagy anyagot gyűjtött össze és megállapíthatjuk, hogy hasznos munkát végzett. A magyar közönség is hálás lehet e munkásságért, mert nekünk kevés barátunk van, legalább is olyanok, akik a magyar igazság védelmezői. Michelet, Sayous és Reclus, bár régen porladnak, munkáikkal ma is, a nagy világperben mellénk állanak.

Stich Nándor.



## H I R E K.

**Új miniszterünk.** A hivatalos lap dec. 19.-iki száma hozta dr. *Karafiáth* Jenőnek, a képviselőház házelnökének, ny. belügyi, majd miniszterelnökségi államtitkárnak s az O. T. T. elnökének m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterré történt kinevezését. Az új kultuszminiszter úr személyében rendkívül tevékeny, nagy felkészültségű férfiú került a magyar kultúra élére, kinek multja gazdag olyan alkotásokban, melyek a magyar faj életbenmaradása, legközelebbi jövőjének alakulása szempontjából döntő jelentőségűek. 1903 óta vezető szerepet vitt a testnevelés és a sportélet terén. Számos egyesületnek ő vetette meg alapját. Ilyen egyesületek élén a semmiből virágzó sportéletet teremtetett és a sport nemzeti értékét belevitte a köztudatba. Sokat tett a céllövészet népszerűsítése érdekében. Elévülhetetlen érdeme az 1921. évi LIII. t.-c. kezdeményezése és megteremtése. 1923-ban került az O. T. T. élére s 1928-ban a testnevelés terén évek hosszú során át kifejtett úttörő, kiválóan buzgó és eredményes működése elismerésül a legmagasabb helyről a II. osztályú magyar érdemkeresztet a csillaggal kapta. — Midőn tiszteletteljesen köszöntjük Önagyméltóságát és új, díszes tisztében szívből sikereket kívánunk, egyúttal kérjük, hogy érdeklődését a tanítóképzésre is kiterjeszteni kegyeskedjék.

**Miniszteri elismerés.** A közokt. miniszter *Herczegh* Kamilla bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-int. tanárnak nyugalombavonulása alkalmából a magyar tanítóképzés terén hosszú időn át példás lelkiismeretességgel és kiváló eredménnyel kifejtett munkásságáért elismerését fejezte ki. — Ugyancsak elismerését fejezte ki a közokt. miniszter *Vlaszatyiné Kiss* Mária győri áll. tanítónőképző-int. tanárnak is nyugalombavonulásával kapcsolatban a magyar tanítóképzés terén hosszú időn át kifejtett buzgó és eredményes munkásságáért.

**Az Orsz. Közoktatási Tanács képviselője a Gyógypedagógiai Szaktanácsban.** A közokt. miniszter *Párvy* Endre tanítónőképző-int. igazgatót, az O. K. T. előadó tanácsosát, egyesületünk elnökét megbízta, hogy a Gyógypedagógiai Intézetek Orsz. Szaktanácsában mint rendes tag az Orsz. Közoktatási Tanácsot képviselje és a Szaktanács munkálkodását hathatósan előmozdítsa.

**Áthelyezés.** A közokt. miniszter a szegedi III. ker. áll. polg. fiúiskolához beosztott *Kruspér* István áll. tképző-int. tanárt kérelmére további szolgálattételre a bpesti II. ker. áll. tanítónőképzőhöz áthelyezte.

**A bpesti I. ker. áll. tanítóképző kultúrestjei.** A bpesti I. ker. áll. tanítóképző tanári testülete már évek óta ismeretterjesztő előadásokat rendez a művelődni vágyó nagyközönség számára. Ezeket az ismeretterjesztő előadásokat a f. iskolai évben kultúrestékké bővítette ki. A kultúrest műsorán az előadás mellett az intézeti ének-, zenekar is szerepel, szavalatok, egyéni zongora- és énekszámok teszik az estét a hallgatóság számára kellemessé. A dec. 14.-iki kultúrestén dr. *Loczka* Alajos ismertette vetítéssel kísért élvezetes előadásban a Vad Nyugatot.

**Kazinczy-ünnepség a nyiregyházi áll. tanítóképzőben.** A nyiregyházi áll. tanítóképző-intézet ez évi első kultúrdélutánját Kazinczy Ferenc emlékének szentelte. A megnyitó beszédet az önképzőkör tanárelnöke, *Téger* Béla mondta, aki a hivatott pedagógus céltudatosságával idézte Kazinczy szellemét és a magyar élet irányítására hivatásszerűleg készülő tanítónövendékek lelkébe parázsló szavakkal égette bele Kazinczy életének nagy tanulságát. A szavalatokból, karénekekből és zeneszámokból összeállított nivós műsornak kiemelkedő érdekessége volt *Szól a kakas* már kezdetű XVIII századbéli hajnalozó nóta, amelyet *Lukács* Béla,



az intézet igazgatója alkalmazott finom színezéssel férfikarra. A kultúr-délután iránt olyan nagy volt az érdeklődés, hogy az ünnepségről a férőhely hiánya miatt kiszorult közönség részére a műsort meg kellett ismételni.

**Pedagógiai szaktanácsadó.** Nemesné Müller Márta, a bpesti Családi iskola tulajdonosa *pedagógiai szaktanácsadót* állított fel (IV. Vörösmartyér 2. IV. 52.). Az új intézmény célja a szülőknek, hivatásos pedagógusoknak és a nevelés iránt érdeklődőknek tanácsot, útmutatást, gyakorlati támogatást adni. A szülőket kivált a magánoktatás kérdésében akarja segíteni. Milyen belföldi vagy külföldi intézetbe adjuk gyermekeinket? Utbaigazít a nyári tanfolyamok, különleges kurzusok, a pályaválasztás kérdéseiben. Hivatásos pedagógusoknak a bel- és külföldi ped. intézményekre, mozgalmakra és kutatásokra nézve ad felvilágosítást. Egyes kérdésekben szakirodalom összeállítására is vállalkozik.

**Személyi hírek.** A Vasvármegyei Ált. Tanítóegyesület dec. hó elején Szombathelyen tartott első közgyűlésén. *Pödör Béla* községi áll. tanítóképzői tanár a beszéd- és értelemgyakorlatok módszeréről tartott előadást, *Halmos Péter* gyakorlóisk. tanító pedig a népisk. történelem köréből mutatott be tanítást. — A Rádió Szabad Egyetem előadásai során dec. 15-án *Mesterházy Jenő* *Az első magyar miniszterelnök* címen tartott előadást. — *Tóth Ferenc* csurgói kartársunkat a pécsi tud. egyetem bölcsészeti kara doktorrá avatta.

**A kir. főigazgatóság új helyiségei.** A tanító- és tanítónőképző-intézetek főigazgatóságának elhelyezésében december hónap folyamán változás történt. A főigazgatói hivatal a kultuszminisztérium Báthory-utcai épületének ugyancsak IV. emeletén a lépcsőfeljárattól balra költözött. Az iparoktatási főigazgatóság és az iskolán kívüli népművelési ügyosztály között nyert új elhelyezést.

**Nyugtázás.** Tagdíjat fizetett 1927-re: Wohaner D. — 1928-ra: Wohaner D. — 1929-re: Wohaner D. — 1930-ra: Wohaner D., Éber R. — 1931. I. felére: Geyer B. — 1931-re: Wohaner D., Ehrlich A., Legányi I., Friedrich I., Slajchó M., Csiky I., Barkás M., Kovács E., Szontagh K. — 1932. I. felére: Bartal A., Bárdos B., Homor I., Hídegh B., Sántha K., Rosta I., Szalka L. — 1932-re: Legányi I., Friedrich I.

Előfizetett 1931-re Zalaegerszeg rk. tnőkp. — 1932-re: Sopron (Ist. Megv.) rk. tnőkp.

Befizetés a Tanárok Házára: Nyiregyháza áll. tkp. (308 P.), Pápa áll. tkp. (372 P.), Bpest II. áll. tnőkp. (514 P.), Nagykőrös ref. tkp. (544 P.), Bpest áll. óvónőkp. (296 P.), Kiskunfélegyháza áll. tkp. (354 P.), Jászberény áll. tkp. (28 P.), Bpest VII. áll. tnőkp. (2 P.), Sopron ág. ev. tkp. (8 P.), Kőszeg áll. tkp. (6 P.), Bpest áll. tkp. (4 P.).

Bpest, 1931. XII. 22.

**Pócza J.,** pénztáros.

**Az 1932. évi Gyermeknaptár.** Megjelent már az Országos Állatvédő Egyesület (IX., Ernő-utca 11-13.) közismert Gyermeknaptárának az 1932. évre szóló XXXIV. évfolyama. *Follért* Károly államtitkár előszava az Országos Állatvédő Egyesület ötven éves fennállásáról és alapításáról emlékezik meg. A címlap színes képe kis csikót ábrázol, és a hónapok képei is mind háziállatokat mutatnak. A sok szép és természethez hű kép *Vezényi* Elemér művészetét dicséri. Az új Gyermeknaptár is nagy részt a régi kipróbált írógárda összhangzatos műve *Fodor Árpád* szerkesztésében. Vannak köztük ismertnevű jeles költők és írók, de vannak újak is. — Az erkölcsnemesítő kiadvány megérdemli a támogatást. Egy példány ára csak 24 fillér és minden tíz példányra egy tiszteletpéldány jár.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA RT. PÉCSETT